

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRIKAZ TVEGANJ V LETNIH
POROČILIH SLOVENSКИH BANK**

Ljubljana, februar 2008

SAŠA NAPRUDNIK

IZJAVA

Študentka Saša Naprudnik izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Barbare Mörec, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 TVEGANJA V BANČNEM POSLOVANJU	3
1.1 Kreditno tveganje	5
1.2 Tržno tveganje	7
1.3 Obrestno tveganje	8
1.4 Valutno tveganje	10
1.5 Likvidnostno tveganje	11
1.6 Tehnološko in operativno tveganje	13
1.7 Tveganje nesolventnosti	15
2 ZAKONSKA UREDITEV POSLOVANJA IN POSLOVNEGA POROČANJA SLOVENSКИH BANK	16
2.1 Zakonodajni okvir poslovanja slovenskih bank	16
2.2 Zakonodajni okvir poslovnega poročanja slovenskih bank	18
3 BASELSKI SPORAZUM IZ LETA 1988	19
4 NOVI KAPITALSKI SPORAZUM ALI BASEL II	21
4.1 Minimalne kapitalske zahteve	22
4.2 Regulatorni nadzor	26
4.3 Tržna disciplina	30
5 PRIKAZ TVEGANJ V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH BANK	33
5.1 Razkritja o izpostavljenosti kreditnemu tveganju	34
5.2 Razkritja o izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju	37
5.3 Razkritja o izpostavljenosti valutnemu tveganju	39
5.4 Razkritja o izpostavljenosti obrestnemu tveganju	40
5.5 Razkritja kapitala in kapitalske ustreznosti	42
SKLEP	43
LITERATURA	45
VIRI	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Tristebrni način določanja kapitalske ustreznosti oziroma Basel II _____ 22

Slika 2: Proces izvajanja nadzora v okviru drugega stebra novega kapitalskega sporazuma ____ 27

KAZALO TABEL

Tabela 1: Izpostavljenost kreditnemu tveganju na dan 31. 12. 2006 _____ 36

Tabela 2: Stopnja likvidnosti na dan 31. 12. 2006 _____ 38

Tabela 3: Neto izpostavljenost bank valutnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006 ____ 39

Tabela 4: Zunajbilančne prevzete obveznosti izpostavljene valutnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006 _____ 40

Tabela 5: Neto izpostavljenost bank obrestnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006 ____ 41

Tabela 6: Razkritja sestavin kapitala v tisoč SIT in kapitalske ustreznosti na dan 31. 12. 2006 42

UVOD

Banke se pri svojem poslovanju srečujejo z vedno večjo konkurenco, zato so prisiljene za ohranjanje oziroma povečevanje dobička nenehno vlagati v razvoj novih bančnih storitev in produktov. Z razvojem in uvajanjem novih bančnih storitev in produktov pa se pojavljajo tudi nove in kompleksnejše oblike tveganj, ki od bank »zahtevajo« učinkovito upravljanje, saj ima lahko prekomerno ali nezaščiteno izpostavljanje bank tem tveganjem za posledico negativen vpliv na njihovo poslovno premoženje. Zaradi tega so informacije o izpostavljenosti različnim vrstam tveganj ene izmed pomembnejših razkritij v letnih poročilih bank.

Namen tega diplomskega dela je predstaviti vsebino razkritij tveganj v letnih poročilih slovenskih bank ter zahteve, ki veljajo glede razkritij o izpostavljenosti bank različnim vrstam tveganj. Pri tem se opiramo na zakonske okvire, ki so predpisani v Sloveniji.

Diplomsko delo je razdeljeno v pet poglavij:

- v prvem poglavju so predstavljena tveganja v bančnem poslovanju ter njihovo upravljanje,
- v drugem, tretjem in četrtem poglavju so predstavljeni zakonodajni okvir poslovanja in poslovnega poročanja bank ter primerjava Baselskega sporazuma iz leta 1988 z novim kapitalskim sporazumom, imenovanim Basel II,
- v petem poglavju pa so predstavljene glavne ugotovitve glede zakonskih zahtev o razkrivanju informacij o izpostavljenosti bank različnim vrstam tveganj ter analiza izpolnjevanja teh zahtev s strani slovenskih bank.

Bančna tveganja, ki so predmet **prvega poglavja**, so predstavljena tako iz teoretičnega kot tudi iz zakonodajnega vidika. Pri posamezni vrsti tveganja se osredotočimo na njegovo definicijo, značilnosti ter na načine njegovega obvladovanja.

Tveganj, s katerimi se banke srečujejo pri svojem poslovanju, je mnogo, med najpomembnejša pa spadajo predvsem kreditno, likvidnostno, valutno, obrestno, tržno, zunajbilančno, deželno, operativno ter solventnostno tveganje. Tveganje samo po sebi ni nekaj negativnega. Za banko je pomembno, da prevzeta tveganja ustrezno upravlja, saj je to eden izmed glavnih elementov za njeno uspešno poslovanje. Za učinkovito upravljanje s tveganji mora banka določiti načrt ukrepov obvladovanja tveganj, ki mora vsebovati (Zakon o bančništvu, 2006, 174. člen):

- notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- ukrepe za upravljanje s tveganji in notranje postopke za izvajanje teh ukrepov in
- notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj.

V **drugem poglavju** predstavljamo pregled zakonodaje s področja poslovanja in poslovnega poročanja bank. Pri tem postavljamo mejnik med letoma 2006 in 2007, saj je bila zaradi implementacije novega kapitalskega sporazuma v letu 2007 slovenska zakonska ureditev deležna velikih sprememb. Najpomembnejša je bila izdaja novega Zakona o bančništvu, ki ureja poslovanje bank, posledično pa so bili izdani tudi novi podzakonski sklepi, še posebno tisti, ki se

nanašajo na področje tveganj, upravljanje tveganj ali na določanje kapitalske ustreznosti v bankah. Velikih sprememb so bile banke deležne tudi v letu 2006, saj so morale s prehodom na računovodenje po mednarodnih standardih računovodskega poročanja (MSRP) začeti poročati tudi na način in v obsegu, kot to določajo omenjeni standardi.

Banke morajo vedno razpolagati z ustreznim kapitalom glede na izpostavljenost tveganjem, zato v **tretjem poglavju** opisujemo kapitalski sporazum oziroma t.i. Basel I, ki je bil izdan v letu 1988 in je v tistem času pomenil velik napredek na področju zakonodaje v zvezi z upravljanjem s tveganji in zagotavljanjem primerne ravni kapitala v bankah. Zaradi sprememb v finančnem svetu ter različnih metodoloških pomanjkljivosti v izračunavanju kazalnika kapitalske ustreznosti so postale zahteve po posodobitvi Basla I vse glasnejše, kar je posledično vodilo v oblikovanje novih kapitalskih pravil.

Junija 2004 je tako Baselski odbor za bančni nadzor izdal prenovljen kapitalski sporazum, ki pomeni hkrati nadgradnjo in dopolnitev starega kapitalskega sporazuma. V **četrtim poglavju** predstavljamo njegove glavne značilnosti in ugotavljamo, da temeljni cilji Basla II ostajajo nespremenjeni, to je postaviti minimalne standarde, ki naj bi zagotovili finančno varno in stabilno poslovanje bank.

Novi kapitalski sporazum je vsebinsko sestavljen iz treh stebrov. Poleg že znane, vendar dopolnjene in spremenjene metodologije izračunavanja minimalnega kapitalskega količnika so sporazumu dodane tudi nove zahteve glede nadzornih pravil in razkritij bank. Basel II je bil v letu 2007 preko evropskih direktiv 2006/49/ES o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij in direktive 2006/48/ES o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij implementiran tudi v slovenski pravni red.

Banke igrajo pomembno vlogo pri ohranjanju zaupanja v finančni sistem, zaradi česar obstaja veliko zanimanje za njihov blagor, zlasti za njihovo plačilno sposobnost ter za tveganja, ki se nanašajo na različne vrste njihovih poslov. Razkrivanje tovrstnih informacij je tudi zakonsko opredeljeno, zato so zahteve, ki veljajo glede razkritij finančnih tveganj, predmet raziskave v **petem poglavju**. Namen petega poglavja je prav tako analizirati, v kolikšni meri so slovenske banke pri sestavljanju letnih poročil za poslovno leto 2006 upoštevale omenjene zahteve, pri čemer se osredotočimo predvsem na štiri ključna tveganja – kreditno, likvidnostno, obrestno ter valutno tveganje.

Diplomsko delo zaključujemo s **sklepom**, v katerem povzemamo najpomembnejše ugotovitve diplomskega dela.

1 TVEGANJA V BANČNEM POSLOVANJU

Vse finančne institucije, še posebno banke, so pri svojem poslovanju izpostavljene različnim vrstam tveganj, za katere je značilna visoka stopnja medsebojne prepletenosti in soodvisnosti. Na splošno lahko tveganje, ki je prisotno v aktivnostih različnih finančnih institucij, opredelimo kot grožnjo, da bo nek poslovni dogodek, bodisi iz notranjega oziroma iz zunanjega okolja, negativno vplival na sposobnost finančne institucije za uspešno doseganje zastavljenih ciljev in izvajanje poslovne strategije (Muhič, 2000, str. 128).

Banke so finančne institucije, ki zbirajo prihranke varčevalcev v obliki vlog ali depozitov in dajejo posojila. Tako posredujejo med osebami, ki finančne prihranke ustvarjajo, in med tistimi, ki te prihranke potrebujejo, saj porabijo več, kot znaša njihov tekoči dohodek (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 1). Poleg osnovne funkcije finančnega posrednika banke opravljajo tudi vrsto drugih storitev, kot so storitve plačilnega prometa, odkup terjatev, trgovanje z vrednostnimi papirji in nekatere druge finančne storitve.

Z opravljanjem storitev je neločljivo povezano tudi prevzemanje tveganj, zato so storitve, ki jih banka zaračunava svojim komitentom, v bistvu cena za tveganje, ki ga prevzema pri svojem poslovanju. Ker tveganje potencialno znižuje dobiček oziroma povečuje izgubo, mora banka pri uresničevanju naložbene politike poiskati takšno ravnotežje med tveganjem in donosnostjo, ki ji bo zagotavljalo zadovoljivo donosnost, a ji obenem ne bo povzročalo prevelikih izgub, ki bi lahko ogrozile njeno solventnost (Skubic, 2000, str. 139).

Različni bančni teoretiki navajajo različne delitve tveganj, vendar so si te delitve po vsebini dokaj podobne, zato tu navajamo le delitev Saundersa. Na to delitev se opiramo tudi v nadaljevanju diplomskega dela, saj zajema najširši spekter tveganj, katerim so banke vsakodnevno izpostavljene.

Najpomembnejša tveganja finančnega posredništva po Saundersu (2000, str. 103) predstavljajo tveganje spremembe obrestne mere, tržno tveganje, kreditno tveganje, tveganje zunajbilančnega poslovanja, tehnološko in operativno tveganje, valutno tveganje, deželno tveganje, likvidnostno tveganje in tveganje nesolventnosti.

Ena od možnih delitev tveganj je tudi naslednja klasifikacija bančnih tveganj, ki jo uporablja Banka za mednarodne poravnave (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 78):

- klasična tveganja bančnega poslovanja (kreditno tveganje in likvidnostno tveganje) in
- tržna tveganja bančnega poslovanja (obrestno tveganje, valutno tveganje, investicijsko tveganje, tveganje pri trgovanju z opcijami, tveganja pri trgovanju s tržnim blagom, tehnološko tveganje in operativno tveganje).

Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (2006, 5. člen) določa, da so tveganja, s katerimi se banke srečujejo pri svojem poslovanju, naslednja:

- kreditno tveganje, ki je definirano kot tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnjevanja obveznosti dolžnika do banke,
- tržna tveganja, ki so posledica sprememb tržnih pogojev (obrestna mera, tečajji, ...),
- obrestno tveganje, ki je povezano z nepričakovanimi nihanji obrestnih mer,
- likvidnostno tveganje, ki mu je banka izpostavljena v primeru, ko ni sposobna poravnati vseh svojih dospelih obveznosti,
- operativno tveganje, ki je tveganje, ki vedno bolj pridobiva na pomenu,
- strateško tveganje, ki je tveganje nastanka izgube zaradi nepravilnih poslovnih odločitev banke, neustreznega izvajanja sprejetih odločitev ter premajhne odzivnosti banke na spremembe poslovnega okolja,
- tveganje ugleda, ki je tveganje nastanka izgube zaradi negativne podobe, ki jo imajo o banki njeni komitenti, poslovni partnerji, lastniki in investitorji ali nadzorniki,
- kapitalsko tveganje, ki se nanaša na neustrezno sestavo kapitala glede na obseg in način poslovanja banke in
- tveganje dobičkonosnosti, ki se kaže v nesposobnosti banke, da zagotavlja zadostno in stalno raven dobičkonosnosti.

Naštete delitve so sicer različne, vendar hkrati tudi dosti podobne, saj ena bolj, druga pa manj natančno opredeljuje tveganja. Določena vrsta tveganja je tako pri eni definiciji predstavljena samostojno, pri drugi definiciji pa je to tveganje lahko uvrščeno in predstavljeno v okviru druge vrste tveganja.

Največje in najpomembnejše tveganje je po raziskavah Banke za mednarodne poravnave kreditno tveganje, saj naj bi več kot polovica bančnih problemov izhajala iz naslova tega tveganja. Sledita mu operativno tveganje s štiridesetimi odstotki ter tržna tveganja z desetimi odstotki (Krumberger, 2000, str. 73). Druga tveganja prav tako vplivajo na solventnost banke, mogoče ne v tolikšni meri kot kreditno ali operativno, vendar to ne pomeni, da so za banko nepomembna.

Vsaka banka določi, v kolikšnem obsegu se je pripravljena izpostaviti določenim vrstam tveganj, tako da določi svojo naklonjenost tveganjem. Rotovnik (2006, str. 45) opredeljuje optimalen koncept prevzemanja tveganja banke kot trifazen proces, ki vključuje: opredelitev naklonjenosti tveganjem, vgraditev predpostavk o prevzemanju tveganja v razmišljanje celotne organizacije ter povezava koncepta prevzemanja tveganj s poslovno strategijo in vidiki rasti banke. Dokument o profilu tveganja banke sam po sebi ne bo pripomogel k boljšem prevzemanju „pravih“ tveganj, ampak bo to mogoče samo, če bodo predpostavke prevzemanja in upravljanja tveganja vgrajene v razmišljanje celotne organizacije in ne le njenega vodstva. Kar pomeni, da morajo biti s tveganji, ki jih banka prevzema pri poslovanju, seznanjene vse organizacijske ravni, od vodstva do oddelkov, kjer opravljajo posle, kot tudi lastniki banke. Banka mora rešitve, ki jih je sprejela

pri upravljanju s tveganji, vgraditi tudi v svoje strateške in taktično-operativne odločitve, kar zahteva intenzivno sodelovanje med funkcijami notranjega vodenja, upravljanja s tveganji ter financiranja.

Naklonjenost k tveganjem določi banka s primernimi in učinkovitimi strategijami prevzemanja in upravljanja tveganj, ki jih mora definirati na ravni banke kot celote. Te morajo vključevati (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice, 2006, 3. člen):

- cilje in splošna načela za prevzemanje tveganj in upravljanje s tveganji,
- pristop k upravljanju s posameznimi tveganji,
- pristop k izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala in
- oris načrtov glede pomembnih poslovnih dejavnosti ter morebitnih načrtovanih sprememb v poslovni strategiji banke.

Upravljanje tveganj v banki mora biti obravnavano celovito, zato mora banka vzpostaviti učinkovit in ustrezen sistem upravljanja, ki opredeljuje načine, politike in postopke za (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 41, 42):

- *ugotavljanje tveganj* – dober proces ugotavljanja pomeni celovito in pravočasno prepoznavanje vzrokov za nastanek tveganja. V banki mora biti vzpostavljena ustrezna metodologija ter jasno opredeljene odgovornosti za ugotavljanje tveganj.
- *merjenje in ocenjevanje tveganj* – sistem za merjenje in ocenjevanje mora temeljiti na ugotavljanju tveganj. Banka za ocenjevanje izpostavljenosti tveganjem vzpostavi primerne metode in tehnike, ki se kažejo v kvantitativnih in kvalitativnih ocenah. Na podlagi ugotovitev in ocene tveganj nato določi svoj profil tveganosti.
- *spremljanje tveganj* – poleg določitve odgovornosti in frekvence spremljanja mora banka opredeliti še časovne vrste podatkov, ki se spremljajo.
- *obvladovanje obstoječih in potencialnih tveganj* – proces obvladovanja tveganj obsega načine sprejemanja, prenosa, zmanjševanja ali izogibanja tveganjem. Banka lahko uporabi različne tehnike za obvladovanje tveganj, kot so npr. uporaba zavarovanj, varovanje z nasprotnim poslom, uporaba zunanjih izvajalcev (*ang. Outsourcing*), določitev limitnega sistema, zmanjšanje ali ukinitvev poslovne dejavnosti idr.

1.1 Kreditno tveganje

Najstarejša, najpomembnejša in potencialno najusodnejša¹ oblika tveganja, s katerim se banke soočajo pri svojem poslovanju, je kreditno tveganje, ki predstavlja tveganje nastanka izgube

¹ Po mnenju Baselskega odbora za bančni nadzor naj bi večina težav bank iz devetdesetih let prejšnjega stoletja, neposredno ali posredno, izvirala prav iz slabega upravljanja s kreditnim tveganjem. Izgube bank, ki so nastale zaradi kreditnega tveganja, naj bi bile največkrat posledica prevelike kreditne koncentracije (*ang. Credit Concentration*), neprimerne oziroma pomanjkljive kreditne analize (*ang. Credit Assessment*) ter nezadostne spremljave danih bančnih posojil (*ang. Inadequate Monitoring*) (Principles for the Management of Credit Risk, 2000, str. 22).

zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke (Zakon o bančništvu, 2006, 109. člen). Nezmožnost izpolnitve obveznosti dolžnika je lahko trajne aličasne narave. Začasna nesposobnost je posledica nelikvidnosti, trajna pa nesolventnosti dolžnika.

Izpostavljenost banke kreditnemu tveganju je odvisna od tveganosti njenih aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk. Tvegane aktivne bilančne postavke banke predstavljajo finančna sredstva in naložbene nepremičnine banke, ki po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (2007, 2. in 3. člen) obsegajo vse dospele in nedospele kratkoročne in dolgoročne kredite, naložbe v vrednostne papirje in dolgoročne naložbe v kapital, eskontirane menice, terjatve iz finančnih najemov, terjatve iz izvedenih finančnih instrumentov, naložbe v naložbene nepremičnine, obračunane obresti, nadomestila in opravnine (provizije) ter terjatve za plačane garancije, avale ter druge prevzete obveznosti. Tvegane zunajbilančne postavke pa za banko predstavljajo prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, kamor spadajo izdane finančne garancije, avali, nekriti akreditivi ter posli s podobnim tveganjem, na podlagi katerih lahko za banko nastane obveznost plačila.

Pojem kreditno tveganje vključuje vrsto različnih podkategorij tveganj, ki so v literaturi pogosto ločeno navedene. *Tveganje koncentracije* je tveganje nastanka izgube v primeru prekomerne izpostavljenosti banke do posameznih oseb, saj večja koncentracija naložb znotraj bančnega portfelja pomeni večji kreditni riziko. Ta se pojavi, ko ima posamezna banka večji delež kreditov, dodeljenih posameznemu posojilojemalcu, posamezni gospodarski panogi oziroma sektorju ter geografski regiji (Festić, 2005, str. 7). Pri internacionalizaciji poslovanja se banka srečuje tudi s t.i. *deželnim tveganjem*, kjer tuj posojilojemalec ni zmožen odplačati svojih obveznosti zaradi dejavnikov, ki izvirajo iz ekonomskega, socialnega ali političnega okolja njegove države (Krumberger, 2000, str. 76). *Tveganje zunajbilančnega poslovanja* pa predstavlja tveganje, ki se pojavlja v bankah zaradi zunajbilančnih aktivnosti banke, to je aktivnosti, ki se ne pojavljajo v bilanci banke, ampak izven nje, na bilanco banke pa lahko negativno vplivajo v prihodnosti. Med zunajbilančne aktivnosti štejemo kreditno pismo, kreditne linije, garancije in pozicije v terminskih poslih (*ang. Forward*), standardiziranih terminskih pogodbah (*ang. Futures*), zamenjavah (*ang. Swap*) in drugih izvedenih finančnih instrumentih (Saunders, 2000, str. 108, 109).

Vsaka banka mora oblikovati ustrezno politiko za upravljanje vseh pomembnih dejavnikov kreditnega tveganja. Hkrati s tem mora vzpostaviti ustrezen kreditni proces, ki mora obsegati (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice, 2006, Priloga I, str. 2-3):

- *proces odobritve kredita*² – pred samo odobritvijo mora banka analizirati vse dejavnike, ki vplivajo na oceno tveganja dolžnika oziroma izpostavljenosti ter primarni (plačilna sposobnost dolžnika) in sekundarni (morebitna zavarovanja) vir poplačila kredita. Pomembno je, da banka izdelata politiko sprejemljivih vrst zavarovanja in določi metodologijo

² Pojem kredit zajema vsak posel, pri katerem se pojavi kreditno tveganje (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice, 2006, Priloga I, str. 2).

ocenjevanja vrednosti zavarovanja.

Večina bank zaposluje posebne kreditne analitike, ki na podlagi različnih informacij ocenjujejo kreditno sposobnost potencialnih posojilojemalcev oziroma kreditno tveganje drugih bančnih naložb. Informacije, ki jih ima banka na voljo, lahko pridobi bodisi iz notranjih (na podlagi preteklega odnosa med posojilojemalcem in banko), zunanjih virov (rating agencije, internet) ali neposredno od komitenta.

- *proces spremljave kredita, dolžnika in zavarovanj* – banka mora po odobritvi kredita zagotoviti redno spremljanje izpolnjevanja pogojev, ki jih določa kreditna pogodba. Ves čas trajanja kredita mora banka spremljati poslovanje dolžnika ter zagotavljati spremljavo in ocenjevanje vrednosti ter pravne veljavnosti zavarovanja.
- *proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja*, ki je vzpostavljen na podlagi določenih kvantitativnih in kvalitativnih kazalnikov ugotavljanja kreditnega tveganja, ki jih določi banka. Ta proces omogoča pravočasno ugotavljanje dolžnikov, ki izkazujejo povečano tveganje.
- *proces razvrščanja dolžnika oziroma izpostavljenosti* v skupine po tveganosti (bonitetne razrede) ter ocenitev višine izgub iz kreditnega tveganja (oslabitev sredstev na nadomestljivo vrednost in oblikovanje rezervacij za zunajbilančne postavke). Razvrščanje v skupine temelji na oceni sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti in kvaliteti zavarovanja.

Banke diverzificirajo svoje naložbe, zato da bi kar najbolj znižale tveganost celotnega kreditnega portfelja. Vendar je z diverzifikacijo mogoče zmanjšati le kreditno tveganje, ki je specifično za posamezno podjetje (*ang. Firm-Specific Risk*), v katerem ima banka naložbe, bodisi v obliki posojil bodisi v obveznicah tega podjetja, ni pa mogoče odpraviti sistematičnega kreditnega tveganja (*ang. Systematic Risk*), ki je rezultat vpliva različnih makroekonomskih dejavnikov na vsa podjetja v gospodarstvu (Saunders, 2000, str. 108).

1.2 Tržno tveganje

Banke poleg osnovne posojilne dejavnosti opravljajo tudi storitve trgovanja, kjer se srečujejo s tržnim tveganjem. Tržno tveganje lahko definiramo kot tveganje, ki izhaja iz negotovosti bančnih prihodkov iz naslova trgovanja zaradi sprememb na finančnih trgih, predvsem zaradi sprememb obrestne mere, deviznega tečaja ali cen blaga. Prisotno je, kadar ima banka odprto oziroma nezavarovano dolgo (nakupno) ali kratko (prodajno) pozicijo v obveznicah, kapitalu, blagu in izvedenih finančnih instrumentih in se njihove cene spreminjajo v nasprotni smeri, kot je pričakovano (Saunders, 2000, str. 106). Pri tem velja, da večja kot je sprememba cen, večje je tržno tveganje, ki mu je banka izpostavljena.

V okvir tržnega tveganja po 111. členu Zakonu o bančništvu (2006) spadajo:

- *pozicijsko tveganje*, ki predstavlja tveganje nastanka izgube zaradi spremembe cene finančnega instrumenta. Sestavljen je iz *posebnega* in *splošnega* pozicijskega tveganja. Do posebnega pozicijskega tveganja prihaja zaradi dejavnikov v zvezi z izdajateljem finančnega

instrumenta oziroma pri izvedenem finančnem inštrumentu v zvezi z izdajateljem osnovnega finančnega inštrumenta. Splošno pozicijsko tveganje pa je posledica morebitne spremembe ravni obrestnih mer (dolžniški finančni instrument) ali cenovnih gibanj na kapitalskem trgu (lastniški finančni instrumenti).

- *tveganje poravnave in kreditno tveganje nasprotne stranke*, ki je definirano kot tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti nasprotne stranke na podlagi postavk trgovalne knjige.
- *tveganje preseganja največjih dopustnih izpostavljenosti na podlagi trgovanja*, ki je tveganje nastanka izgube zaradi preseganja največjih dopustnih izpostavljenosti iz trgovanja do posamezne osebe.
- *valutno tveganje*, ki je tveganje nastanka izgube zaradi spremembe tečaja valut.
- *tveganje spremembe cen blaga*, ki je tveganje nastanka izgube zaradi spremembe cene blaga, na katerega se nanaša izvedeni finančni inštrument.

Na višino tržnega tveganja, ki mu je banka izpostavljena, močno vpliva sestava njenega portfelja finančnih instrumentov. Tako na splošno velja, da je portfelj, ki je sestavljen samo iz obveznic, manj tvegan kot portfelj, sestavljen samo iz delnic. Enako velja, da je portfelj, ki je razpršen v večje število različnih finančnih instrumentov, manj tvegan kot portfelj, ki je sestavljen iz majhnega števila različnih finančnih instrumentov (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 26). Za vsako banko je zato pomembno, da oblikuje naložbene strategije in strategije trgovanja, s katerimi določi smernice in omejitve za obvladovanje tveganj, ki jih prevzema pri svojem poslovanju. Te strategije naj bi vsebovale zlasti naslednje (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str. 3):

- opis vrste uporabljenih instrumentov,
- raven sprejemljivega obsega prevzetih tveganj,
- raven načrtovanega obsega prometa, ustvarjenega s posameznimi instrumenti in
- ciljne skupine nasprotnih strank.

Tržno tveganje je povezano z neusklajenostjo naložb in obveznosti, zato mora banka naložbe, zaradi katerih je izpostavljena tržnemu tveganju, obvezno uskladiti z obveznostmi, ki so odvisne od enakih sprememb in ustrezno upravljati s tveganji, ki so povezana z neusklajenimi postavkami (Zakon o bančništvu, 2006, 182. člen).

1.3 Obrestno tveganje

Običajni del bančnega poslovanja je tudi obrestno tveganje, ki pomeni tveganje nastanka izgube zaradi neugodnih sprememb obrestnih mer. Nihanja obrestnih mer vplivajo na obrestne prihodke in obrestne odhodke in s tem na neto obrestno maržo banke (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 135).

Nepričakovana nihanja tržnih obrestnih mer vplivajo na neto obrestno maržo na dva načina, zato lahko govorimo o dveh vrstah tveganj. V primeru, ko je ročnost bančnih naložb daljša od ročnosti virov, iz katerih se naložbe financirajo, je banka izpostavljena tveganju refinanciranja. V

tem primeru bo morala banka ob povišanju obrestne mere svoje obveznosti plačevati vedno dražje, medtem ko bodo prihodki od naložb ostali nespremenjeni. Obratno velja, da je banka v primeru, ko je ročnost bančnih sredstev krajša od ročnosti njenih obveznosti, izpostavljena tveganju reinvestiranja. To je tveganje, da banka ob morebitnem znižanju obrestne mere svojih naložb ne bo mogla ponovno investirati po takšni obrestni meri kot doslej - to je po takšni obrestni meri, ki je zadoščala za kritje stroškov zadolževanja oziroma pozitivno neto obrestno maržo (Saunders, 2000, str. 104, 105).

Višina obrestnega tveganja se ocenjuje na podlagi ocene elementov tveganja, ki vplivajo na obrestno tveganje. Banka mora tako pri ocenjevanju obrestnega tveganja upoštevati vse netrgovalne obrestno občutljive postavke ter oceniti (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 28):

- *tveganje zaradi ponovne določitve obrestne mere (ang. Repricing Risk)*, ki izhaja iz časovnega neujemanja obrestno občutljivih postavk, in sicer bodisi zaradi neujemanja zapadlosti (pri fiksni obrestni meri) bodisi zaradi neujemanja obdobja, v katerem se obrestna mera ponovno določi (pri variabilni obrestni meri). Banke z metodo obrestne vrzeli po različnih ročnostih ocenjujejo velikost vrzeli neujemanja obrestno občutljivih sredstev in obveznosti ter pričakovano gibanje obrestnih vrzeli v prihodnosti.
- *tveganje premika krivulje donosnosti (ang. Yield Curve Risk)*, ki se oceni na podlagi simulacij vpliva spremembe krivulje donosnosti na višino obrestnih prihodkov banke oziroma na ekonomsko vrednost kapitala.
- *bazično tveganje*, ki nastane zaradi nepopolne korelacije v gibanju različnih spremenljivih obrestnih mer, ki se zaslužijo oziroma plačajo na različne finančne instrumente. Manjša kot je korelacija med obrestnima merama, večjemu bazičnemu tveganju se banka izpostavlja.
- *tveganje, ki izhaja iz opcij, vgrajenih v obrestno občutljive postavke*: Opcija daje kupcu pravico, ne pa obveznost, da spremeni denarni tok danega finančnega instrumenta. Načeloma kupec izkoristi opcijo, ko je zanj ugodno, za banko pa slabo. Najbolj običajni primeri vgrajenih opcij, ki vplivajo na višino obrestnega tveganja, se nanašajo na možnost predčasnega poplačila kredita oziroma možnost predčasnega odpoklica depozita.

Priporočljivo je, da banka na podlagi različnih predpostavk o gibanju pozicij in makroekonomskih kategorij izdeluje ocene obrestne izpostavljenosti v prihodnosti, hkrati pa oblikuje tudi stresne scenarije ter ugotavlja izpostavljenost obrestnemu tveganju v primeru stresnih dogodkov (Veršnik Čemas, 2006, str. 30).

Za učinkovito obvladovanje obrestnega tveganja mora banka poleg ustreznega merjenja in spremljanja izpostavljenosti obrestnemu tveganju vzpostaviti tudi ustrezen limitni sistem, ki bo preprečeval previsoko izpostavljenost ter posledično omejeval možnost izgube iz naslova gibanja obrestnih mer. Limitni sistem za omejevanje obrestnega tveganja se lahko določi na različne načine, najbolj običajno pa banke postavijo limite po posameznih produktih, volumenske limite, ki omejujejo višino obrestne vrzeli po posameznih košaricah zapadlosti, limit največje izgube zaradi izpostavljenosti banke obrestnemu tveganju ter limit največje dovoljene spremembe v ekonomski vrednosti kapitala (Veršnik Čemas, 2006, str. 32).

Pred obrestnim tveganjem se banke lahko zavarujejo z uporabo običajnih finančnih instrumentov (obveznice, krediti, depoziti). Takrat govorimo o t.i. naravnem prilagajanju, saj gre v tem primeru za prilagajanje bilance stanja (pozicij, sestave portfelja, obrestnih mer, časa do ponovne določitve obrestne mere, dospelosti) z namenom zmanjšanja izpostavljenosti celotne banke obrestnemu tveganju. Takšno varovanje pred obrestnim tveganjem je precej omejeno, saj se mora banka prilagajati tržnim razmeram, prav tako pa ne more povsem samostojno določati kreditnih in depozitnih pogojev, to je brez privolitve nasprotne stranke v poslu (Veršnik Čemas, 2006, str. 46). Banka se lahko zavaruje pred obrestnim tveganjem tudi z uporabo izvedenih finančnih instrumentov (obrestni terminski posel, obrestne opcije, zamenjava obrestnih mer,...). Uporaba teh instrumentov je odvisna od poslovne politike banke ter od razpoložljivosti posameznega izvedenega finančnega instrumenta.

1.4 Valutno tveganje

Z internacionalizacijo bančnega poslovanja se banke poleg kreditnega tveganja in drugih tveganj srečujejo tudi z valutnim tveganjem. Valutno tveganje predstavlja tveganje nastanka izgube, ki bi jo banka utrpela v primeru spremembe deviznih tečajev (Bessis, 2002, str. 19). Banka je valutnemu tveganju izpostavljena pri trgovanju s tujimi valutami ter v primeru, ko v svoji bilanci drži sredstva in obveznosti, ki so denominirana v tuji valuti.

Valutno tveganje nastane zaradi valutne neuskkljenosti terjatev in obveznosti banke, povzroči pa ga sprememba valutnih tečajev. V primeru pozitivne neto ali t.i. long pozicije ima banka več naložb kot obveznosti v dani valuti in je zato izpostavljena tveganju padca vrednosti tuje valute glede na domačo valuto. Obratno velja, da je v primeru negativne neto ali t.i. short pozicije, ko bančne obveznosti presegajo bančna sredstva v določeni valuti, banka izpostavljena tveganju zvišanja vrednosti tuje valute v odnosu do domače valute (Koch, 2000, str. 889).

Na višino valutnega tveganja poleg odprte pozicije v tuji valuti vpliva tudi nestanovitnost posameznega tečaja tuje valute in likvidnost trgov za posamezno valuto, ki je funkcija določenih spremenljivk, kot so globina trga, obseg dnevnega trgovanja ter razmik med nakupnimi in prodajnimi tečaji (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 26).

Vsaka banka v svoji strategiji določi, kako visoko se je pripravljena izpostaviti valutnemu tveganju in na podlagi tega določi ustrezen sistem limitov. Odgovorna služba mora vzpostaviti valutne limite za celotno devizno pozicijo (za bančne postavke in postavke trgovanja), oblikovati pa mora vsaj naslednjo strukturo valutnih limitov (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str. 12, 13):

- limit neto devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit dolge devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit kratke devizne pozicije za vsako posamezno tujo valuto,
- limit neto skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah,

- limit dolge skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah in
- limit kratke skupne devizne pozicije v vseh tujih valutah.

Odgovorna služba mora oblikovati tudi ločene valutne limite za instrumente, zaradi katerih se banka izpostavlja valutnemu tveganju (Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi, 2005, str. 13).

Banke se lahko zavarujejo pred valutnim tveganjem z izravnavanjem neto pozicij, v bilanci ali izven bilance, za vsako izmed tujih valut, v katerih poslujejo. V prvem primeru to storijo z izravnavanjem vrednosti naložb in obveznosti, ki so denominirane v tuji valuti, v drugem pa z uporabo izvedenih finančnih instrumentov, kot je na primer valutna termimska pogodba ali valutna zamenjava. Diverzifikacija bančnih naložb in obveznosti v različnih tujih valutah prav tako potencialno znižuje valutno tveganje, nekatere banke pa zagotavljajo ustrezno kritje tudi z denominacijo lastniškega kapitala v različnih valutah (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 150).

Z vstopom Slovenije v Evropsko Monetarno Unijo s 1. januarjem 2007 se je izpostavljenost bank valutnemu tveganju nekoliko zmanjšala, saj je euro postal slovenska nacionalna valuta. Za banke, ki imajo večino svojih naložb v tujih valutah (USD, JPY,...), pa bo obvladovanje valutnega tveganja še vedno ostal pomemben del učinkovitega upravljanja s tveganji.

1.5 Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje je tveganje nastanka izgube v primeru, ko banka ni sposobna poravnati svoje obveznosti ob dospelosti, oziroma ko je banka zaradi nezmožnosti zagotavljanja zadostnih denarnih sredstev za poravnavo obveznosti ob zapadlosti prisiljena zagotavljati potrebna sredstva s pomembno višjimi stroški od običajnih (Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic, 2007, 2. člen). Banke so izpostavljene likvidnostnemu tveganju ob vsaki zahtevi svojih strank po denarnih sredstvih bodisi iz naslova depozitov bodisi iz naslova posojil ali drugih finančnih naložb. Dodatno pa se banke izpostavljajo likvidnostnemu tveganju tudi zaradi izdajanja takšnih finančnih oblik, ki povzročajo neregularne denarne tokove, kot so (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 117):

- bančne vloge, saj lahko imetniki bančnih vlog (na primer vlog na vpogled) v vsakem trenutku zahtevajo izplačilo svojih obveznosti ter
- določene oblike posojil (garancija, kreditna linija, limit), ki dajejo upravičencu možnost koriščenja odobrenih denarnih sredstev, takrat ko jih potrebujejo.

Likvidnostne težave v banki lahko pripeljejo do t. i. *navala na banke*, ko vlagatelji množično dvigujejo vloge, ker izgubijo zaupanje v banko. Dolgotrajne likvidnostne težave banke lahko resno ogrozijo solventnost banke, zato se banke zavarujejo pred likvidnostnim tveganjem z držanjem določenega deleža svojih naložb v likvidni obliki (denar na računu, gotovina ali kratkoročni vrednostni papirji), oziroma si potrebna denarna sredstva priskrbijo z zadolževanjem. Ker likvidna sredstva ne prinašajo donosov, oziroma so ti donosi minimalni,

predstavlja ohranjanje naložb v likvidni obliki zaradi zagotavljanja likvidnosti običajno relativno izgubo zaslužka glede na druge naložbene možnosti. Iskanje optimalnega razmerja med likvidnostjo in dobičkonosnostjo banke pa predstavlja eno od temeljnih meril upravljanja likvidnosti (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 118).

Likvidnostno tveganje lahko banka omeji na več načinov. Najbolj pomembni izmed njih so naslednji (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 31, 32):

- *viri sredstev morajo biti čimbolj raznoliki in razpršeni med različne deponente*: banka, ki ima čimbolj stabilne, po obsegu velike in čimbolj razpršene obveznosti po različnih deponentih bo imela manj likvidnostnih težav kot banka, ki to nima. Glede stabilnosti obveznosti velja, da so vloge z daljšo ročnostjo bolj stabilne od vlog s krajšo ročnostjo, saj se dolgoročne le izjemoma razvezujejo pred dospelostjo. Vloge gospodinjstev so bolj stabilne od vlog gospodarskih družb in države, saj so slednje bolj občutljive na spremembe obrestnih mer in drugih tržnih dejavnikov. Prav tako velja, da so majhne vloge bolj stabilne od velikih, saj je pri morebitnem prenosu velike vloge v drugo banko vlagatelj v boljši pogajalski poziciji in lahko doseže višjo obrestno mero. Banka mora tako zagotavljati razpršenost vlog glede na izvor (po posameznih vlagateljih, vrstah vlog, posameznih trgih), višino in rok dospelosti, saj le tako lahko prepreči koncentracijo obveznosti, ki bi jo lahko v primeru nepričakovanih dvigov vlog izpostavile likvidnostnemu tveganju.
- *vzdrževanje zadostne količine likvidnostnih sredstev*: obseg likvidnostnih sredstev, ki naj bi jih držala banka, je funkcija stabilnosti strukture obveznosti in potencialne rasti sredstev. V primeru, ko je struktura obveznosti ugodna in stabilna, rast sredstev pa predvidljiva, je potreba po likvidnostni rezervi nižja. Večja likvidnostna rezerva je potrebna, kadar se pojavi bistveno zmanjšanje večjih vlog, v primeru ko ima banka znaten delež slabih kreditov znotraj kreditnega portfelja, oziroma ko pričakuje da bo v prihodnosti črpan večji del odobrenih okvirnih kreditov ali drugih zunajbilančnih sredstev.
- *dostopnost virov*: banka lahko pridobi vire na različne načine: z zbiranjem vlog, zadolževanjem na kratkoročnem denarnem trgu, z zadolževanjem na kapitalnem trgu ali z izdajo delnic. Zadolžitveni potencial banke je odvisen od kapitalne pozicije banke, bonitetne ocene banke, ugleda in trenutnih tržnih razmer.
- *spremljanje časovne usklajenosti sredstev in njihovih virov*: do razmika v dospelosti sredstev in obveznosti prihaja zaradi osnovne bančne funkcije, to je transformacije vlog s kratko ročnostjo v dolgoročnejša sredstva. Razmik v dospelosti obveznosti in sredstev je pogosta metoda ocenjevanja izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju, pri čemer velja, da je večji poudarek na kratkoročni neusklajenosti.

Upravljanje z likvidnostjo v banki je ena izmed glavnih sestavin skrbnega in varnega poslovanja banke, zato morajo banke ugotavljati, meriti, obvladovati in spremljati likvidnostno tveganje. Upravljanje z likvidnostjo tako obsega (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice, 2006, Priloga V, str. 9):

- načrtovanje dejanskih in potencialnih denarnih pritokov glede na denarne odtoke in oceno likvidnostnega tveganja z izračunom količnikov likvidnosti³,
- zagotavljanje likvidnostnemu tveganju primerno višino likvidnih naložb oziroma druge oblike oskrbe z likvidnostjo,
- spremljanje primerne strukture virov sredstev in finančnih sredstev,
- ocenjevanje likvidnostnega tveganja v posamezni valuti, če mu je banka pomembno izpostavljena,
- izračunavanje kazalcev likvidnosti in postavljanje limitov za omejevanje izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju ter
- sprejem kriznega načrta za primer morebitnih položajev likvidnostnih kriz, ki vključuje načrte banke za preprečitev oziroma odpravo vzrokov likvidnostnih kriz, postopke za premostitev in omejevanje posledic občasnih ali dolgotrajnih likvidnostnih kriz ter ukrepe za ponovno vzpostavitev normalnega likvidnostnega položaja.

Med vsemi tveganji, ki jih poznata tako teorija kot praksa, ima likvidnostno tveganje eno ključnih vlog v poslovanju bank. Z likvidnostjo mora vsaka banka skrbno upravljati, tako vsakodnevno kot tudi dolgoročno, saj je likvidnost temelj zaupanja vseh komitentov, tako varčevalcev kot tudi posojilojemalcev. Zato morata biti likvidnost in varnost poslovanja cilja, ki sta enakovredna cilju doseganja maksimalne vrednosti premoženja lastnikov banke.

1.6 Tehnološko in operativno tveganje

Bančništvo je ena izmed dejavnosti, kjer tehnološke investicije predstavljajo velik vpliv na uspešnost poslovanja bank, saj lahko banke z investiranjem v nove tehnologije dosežejo zmanjšanje stroškov poslovanja in povečanje dobička, prav tako pa lahko nova tehnologija omogoči bankam vstop na trge, na katerih prej niso poslovale. V primeru, ko tehnološke investicije banke ne prinesejo tovrstnih koristi in s tem pričakovanega prihranka stroškov, govorimo o tehnološkem tveganju. Le-ta lahko povzroči finančno izgubo, konkurenčno nesposobnost in v končni fazi tudi dolgoročni neuspeh banke. S tehnološkim tveganjem je delno povezano tudi operativno tveganje, ki se pojavi v primeru morebitnih tehnoloških okvar ali sesutij sistemov (Saunders, 2000, str. 110). V nadaljevanju se osredotočimo predvsem na operativno tveganje in njegovo upravljanje, ker postaja omenjeno tveganje vedno bolj pomembno, saj morajo banke po novem kapitalskem sporazumu izračunavati kapitalske zahteve tudi za to vrsto tveganja.

³ Za izračun količnikov likvidnosti mora banka razdeliti sredstva in obveznosti v dva razreda. V prvi razred banka uvrsti finančna sredstva in obveznosti s preostalo zapadlostjo do 30 dni, v drugi razred pa uvrsti finančna sredstva in obveznosti s preostalo zapadlostjo do 180 dni. Količnik likvidnosti prvega razreda mora znašati najmanj ena, izračunavanje količnika likvidnosti drugega razreda pa je zgolj informativne narave (Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic, 2007, 3. člen).

Baselski odbor za bančni nadzor opredeljuje operativno tveganje kot »tveganje izgube zaradi nezadostnega ali neuspelega izvajanja notranjih procesov, ravnanj ljudi ali delovanja sistemov oziroma zaradi zunanjih dejavnikov. Vključuje tudi pravno tveganje, izključuje pa strateško tveganje in tveganje izgube dobrega imena«. Sama definicija tveganja vključuje zelo širok spekter tveganj, zato lahko banka za notranje potrebe sprejme lastno definicijo operativnega tveganja, pomembno je le, da zajema celoten spekter operativnih tveganj, s katerimi se banka srečuje pri svojem poslovanju (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 158).

Velikost in pogostost izgub iz dogodkov, ki so povezani z operativnim tveganjem, se dramatično povečuje, zato bo konkurenčna in uspešna predvsem tista banka, ki bo znala operativna tveganja pravočasno prepoznati ter zmanjševati. Zaradi lažjega prepoznavanja operativnega tveganja pri dejavnostih finančne institucije je mogoče razdeliti operativno tveganje tudi v naslednje podkategorije operativnega tveganja (Maldonado Dominguez, 2007, str. 50):

- *tveganje oseb* kot tveganje nastanka izgube, ki jo (ne)namerno povzroči zaposleni ali skupina zaposlenih. Takšni primeri so na primer napaka pri evidentiranju (napačni vnosi v sistem, nepravilno evidentiranje ročnih podatkov), kraja stvari, nesposobnost, poneverba;
- *tveganje odnosov* je tveganje, ki ga (ne)posredno povzroča odnos z dobavitelji in/ali poslovni partnerji in se kaže v nepopolnih ali nepravilnih vhodnih podatkih in/ali proizvodih, ki jih zagotovi zunanji dobavitelj, oziroma v nezadovoljivih storitvah, prejetih od zunanjega ponudnika storitev;
- *tehnološko tveganje*⁴ je tveganje izgube zaradi napak ali prekinitev tehnoloških procesov, ki ovirajo neprekinjenost poslovanja nekaterih pomembnih dejavnosti. Kažejo se lahko kot delen ali popoln izpad sistemov obdelave podatkov v organizaciji, kot kibernetiski napadi (virusi, hekerji), kraja informacij ali nepooblaščen spreminjanje informacij;
- *pravno tveganje* je tveganje izgube, ki je povezano s kršenjem zakonskih predpisov in/ali upravnih odločb. To se zgodi v primeru, ko banka izvaja dejavnosti brez ustreznega dovoljenja, deluje v nasprotju z veljavnimi predpisi, ali krši predpise;
- *tveganje katastrof* je tveganje izgube, ki nastane zaradi katastrofalnih naravnih dogodkov (potres, poplava, požar, ekstremne vremenske in podnebne razmere), ki lahko prekinajo poslovanje finančne organizacije, ali poškodujejo njeno lastnino;
- *zunanje tveganje* je tveganje izgube zaradi sovražnih dejanj tretjih oseb, kot so goljufija zunanjega subjekta, usmerjena proti finančni organizaciji, ali dejanje vandalizma;
- *procesno tveganje* je tveganje izgube zaradi pomanjkljivo načrtovanih ali izvedenih procesov ali dejavnosti. Kaže se predvsem kot podvojevanje funkcij ali v neopredeljenosti odgovornosti.

Operativno tveganje je tveganje, ki ga tudi slovenske banke poskušajo obvladovati in zmanjševati na vseh ravneh bančnega poslovanja. Način upravljanja operativnega tveganja je odvisen od posamezne banke, saj se le-te med seboj razlikujejo glede na velikost, naravo in

⁴ Iz teksta je razvidno, da tehnološko tveganje omenjata oba avtorja, tako Saunders kot Maldonado Dominguez, vendar gre tu zgolj za enako poimenovanje, saj vsak avtor podaja različno definicijo tehnološkega tveganja.

stopnjo kompleksnosti, kljub temu pa je v vsaki banki ključnega pomena (Proces ocenjevanja tveganj, 2007, str. 32, 33):

- jasna strategija,
- zavedanje uprave o pomembnosti upravljanja operativnega tveganja,
- nadzor uprave in višjega vodstva,
- visoka kultura upravljanja operativnega tveganja,
- izdelane in implementirane poslovne politike ter procesi za določanje in upravljanje izpostavljenosti operativnemu tveganju,
- izdelana notranja opredelitev operativnega tveganja, ki v povezavi s poslovnimi politikami in procesi razločno ponazarja, kaj predstavlja operativno tveganje v banki,
- vzpostavljen proces ugotavljanja, merjenja in ocenjevanja operativnega tveganja,
- vzpostavljen proces spremljanja operativnega tveganja in notranjega poročanja,
- vzpostavljen proces obvladovanja (sprejemanje, nadzor, prenos, zmanjševanje in izogibanje) operativnega tveganja,
- izdelani ustrezni načrti okrevanja po katastrofi in načrti neprekinjenega poslovanja, ki zagotavljajo trajno operativno sposobnost banke ter omejitev izgub ob resni motnji poslovanja ter
- izvajanje javnih razkritij glede njihovega pristopa k upravljanju operativnega tveganja.

Škodljivi dogodki, ki izhajajo iz operativnih tveganj, največkrat povzročajo materialne oziroma denarne izgube, ki se kažejo kot nepopravljive in negativne spremembe v finančnih rezultatih banke in v neugodnih odstopanjih od načrtovane uspešnosti poslovanja banke.

1.7 Tveganje nesolventnosti

Tveganje nesolventnosti je posledica prekomerne izpostavljenosti banke kreditnemu, valutnemu, obrestnemu, deželnemu, zunajbilančnemu, tehnološkemu, operativnemu, likvidnostnemu in tržnemu tveganju. Nesolventnost nastopi, ko kapital banke ni več zadosten za kritje izgub, ki bi nastale kot posledica zgoraj omenjenih tveganj (Saunders, 2000, str. 114).

Zakon o bančništvu (2006) v 125. členu nalaga bankam, da morajo le-te zagotoviti, da vedno razpolagajo z ustreznim kapitalom⁵ glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravljajo, ter glede na tveganja, ki so jim izpostavljena pri svojem poslovanju. Kapitalska ustreznost je pomembna tako za posamezno banko kot tudi za celoten bančni sistem, saj lahko propad ene banke povzroči izgubo zaupanja tržnih subjektov v celoten bančno-finančni sistem, zato je zagotavljanje solventnosti bank strogo regulirano s strani nacionalnega nadzornika (Banke Slovenije).

⁵ Izpostaviti je potrebno razliko med regulatornim in ekonomskim kapitalom, pri čemer naj bi bil namen ekonomskega kapitala omejiti verjetnost bančnega zloma, kot ga zaznavajo lastniki (subjektivno ocenjevanje). Regulatorni vidik je širši in obsega tudi sistemske vidike morebitnega propada banke, ki zahteva, da imajo banke več kapitala, kot bi ga imele sicer, če bi upoštevale zgolj interne sisteme alokacije kapitala (Remšak, Šuler, 2001, str. 1).

2 ZAKONSKA UREDITEV POSLOVANJA IN POSLOVNEGA POROČANJA SLOVENSКИH BANK

2.1 Zakonodajni okvir poslovanja slovenskih bank

Zakonodajni okvir poslovanja slovenskih bank predstavljajo direktive Evropske Unije in domača zakonodaja. V okviru domače zakonodaje so za poslovanje bank pomembni trije zakoni: Zakon o gospodarskih družbah, Zakon o Bančništvu ter Zakon o Banki Slovenije.

Zakon o bančništvu (2006) v 38. členu določa, da mora biti vsaka banka organizirana v pravnoorganizacijski obliki delniške družbe ter hkrati v 39. členu določa, da se za banke uporabljajo določbe Zakona o gospodarskih družbah (2006), ki veljajo za delniško družbo, če ni z Zakonom o bančništvu določeno drugače. Aprila 2006 je bil sprejet novi Zakon o gospodarskih družbah, ki v četrtem poglavju tretjega dela podrobneje opredeljuje temeljne prvine delovanja delniške družbe, kot so določbe o delnicah, določbe o ustanovitvi delniške družbe, določbe o pravnih razmerjih med delničarji in družbo, določbe o organih delniške družbe, določbe o spremembah statuta, posebne določbe o obravnavi manjšinskih delničarjev, določbe o ničnosti in izpodbojnosti in določbe o prenehanju delovanja delniške družbe.

Zakon o bančništvu (2006) usklajuje slovensko bančno zakonodajo z evropsko in predstavlja vsebinsko zaokroženo celoto določil, ki urejajo področje poslovanja bank, saj določa pogoje za njihovo ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje. Zaradi implementacije Basla II je bil decembra 2006 izdan nov Zakon o bančništvu, ki v slovenski pravni red vnaša naslednje direktive Evropskega parlamenta in Sveta:

- direktivo 2006/48/ES o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij,
- direktivo 2006/49/ES o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij,
- direktivo 86/635/EGS o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih letnih računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij, ki je bila zadnjič spremenjena z Direktivo 2003/51/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. junija 2003 o spremembah direktiv 78/660/EGS, 83/349/EGS, 86/635/EGS in 91/674/EGS o letnih in konsolidiranih računovodskih izkazih posameznih vrst družb, bank in drugih finančnih institucij ter zavarovalnic,
- direktivo 94/19/ES o sistemu zajamčenih vlog,
- direktivo 2000/46/ES o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti ter nadzoru skrbnega in varnega poslovanja institucij za izdajo elektronskega denarja,
- direktivo 2001/24/ES o reorganizaciji in prenehanju kreditnih institucij in
- direktivo 89/117/EGS o obveznosti podružnic, ustanovljenih v državi članici, ki pripadajo kreditnim in finančnim institucijam, s sedežem zunaj te države članice, glede objave letnih računovodskih izkazov.

Banka Slovenije je centralna in emisijska banka Republike Slovenije, ki skrbi za stabilnost cen, podpira splošno ekonomsko politiko ter si prizadeva za finančno stabilnost, pri čemer upošteva

načela odprtega tržnega gospodarstva in proste konkurence (Zakon o Banki Slovenije, 2002, 4. člen). Pri uresničevanju nalog in pooblastil je Banka Slovenije neodvisna. Banka Slovenije tako (Zakon o Banki Slovenije, 2002, 11. člen):

- oblikuje in uresničuje denarno politiko,
- oblikuje in uresničuje denarni nadzor,
- je odgovorna za splošno likvidnost bančnega sistema,
- sodeluje pri transakcijah na deviznih in finančnih trgih,
- sprejema v depozit sredstva bank in hranilnic,
- odpira račune bankam in hranilnicam ter
- ureja plačilne sisteme.

Zakonsko podlago s področja tveganj poleg Zakona o bančništvu (2006) predstavljajo tudi podzakonski akti, ki jih na njegovi osnovi izda Banka Slovenije in podrobneje določajo posamezne elemente poslovanja poslovnih bank. Zaradi v letu 2006 prenovljenega Zakona o bančništvu je Banka Slovenije istega leta izdala tudi nove oziroma prenovljene podzakonske sklepe, med katerimi so najpomembnejši zlasti:

- Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po pristopu na podlagi notranjih bonitetnih sistemov za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o izračunu kapitalske zahteve za operativno tveganje za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006),
- Sklep o izračunu kapitalske zahteve za tržna tveganja za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 28/2007, 104/2007),
- Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o kreditnih zavarovanjih (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007),
- Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007),
- Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 135/2006),
- Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007),
- Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007, 55/2007, 83/2007) in
- Sklep o revizijskem pregledu letnega poročila bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007).

V tem diplomskem delu se opiram na trenutno veljavno zakonodajo s področja tveganj, ki jo bodo morale banke upoštevati tudi v prihodnosti. Ker pa je glavni namen diplomskega dela analiza tveganj, kjer pridobivamo informacije večinoma iz letnih poročil slovenskih bank za poslovno leto 2006, je potrebno predstaviti tudi zakonodajo, ki je veljala v tem obdobju.

Najpomembnejši zakoni ter podzakonski sklepi s področja upravljanja in razkrivanja tveganj so bili tako v letu 2006 naslednji:

- Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 7/1999, 59/2001, 55/2003, 42/2004),
- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002, 85/2002, 22/2003, 36/2004, 68/2004, 103/2004, 124/2004, 62/2005, 67/2005, 74/2006, 75/2006),
- Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 67/2005, 97/2005, 121/2006),
- Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 111/2006, 129/2006),
- Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 64/2005, 45/2006) in
- Sklep o najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Uradni list RS, št. 26/2006).

2.2 Zakonodajni okvir poslovnega poročanja slovenskih bank

Poslovanje bank se močno razlikuje od ostalih podjetij, zato se računovodske zahteve in zahteve na področju poročanja o poslovanju bank razlikujejo od tovrstnih zahtev, ki veljajo za druga podjetja.

Zaradi varnosti in ohranjanja zaupanja v bančni sistem morajo banke poročati Banki Slovenije o vseh zadevah, ki so bistvene za opravljanje njenega nadzora nad poslovnimi bankami. Banka Slovenije to vlogo opravlja s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil bank, z opravljanjem pregledov poslovanja bank in z izrekanjem ukrepov nadzora (Zakon o bančništvu, 2006, 223. člen). Druga vrsta poročanja predstavlja poročanje drugim zunanjim uporabnikom računovodskih izkazov, saj ti potrebujejo primerne, zanesljive in primerljive informacije, ki jim bodo v pomoč pri ocenjevanju finančnega položaja in uspešnosti banke ter pri poslovnem odločanju.

Obseg razkritij v letnih poročilih so za banke za poslovno leto 2006 določali Zakon o gospodarskih družbah (2006), mednarodni standardi računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP) ter Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005). Zakon o gospodarskih družbah (2006) poleg določb o poslovanju gospodarskih družb ureja tudi področje njihovega poročanja, saj za vse gospodarske družbe predpisuje splošne zahteve glede razkritij v letnih poročilih. S sprejetjem Sklepa o določitvi začetka uporabe mednarodnih standardov računovodskega poročanja (2005, 1. člen) je Banka Slovenije zavezala banke k računovodenju v skladu z MSRP, zato so banke za poslovno leto 2006 prvič sestavljale računovodske izkaze v skladu z MSRP in nič več v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi. Prav tako banke sestavljajo računovodske izkaze tudi na predpisanih shemah, ki jih v skladu s Sklepom o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005) predpiše Banka Slovenije, pri čemer upošteva tudi določila Zakona o gospodarskih družbah (Sklep o poslovnih knjigah o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic, 2005, 1. in 2. člen).

Zahteve glede razkritij v zvezi s finančnimi tveganji so za poslovno leto 2006 poleg Sklepa o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005) določali MSRP in sicer MRS 30 – Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucij in MRS 32 – Finančni instrumenti: Predstavitev in razkritja, ki določa razkritja v zvezi z finančnimi instrumenti.

V letu 2007 je v veljavo stopilo kar nekaj novih MSRP-jev, med katerimi je tudi MSRP 7 – Finančni instrumenti: razkritja ter komplementarna sprememba MRS 1 – Predstavitev računovodskih izkazov – Razkritja o kapitalu. MSRP 7 uvaja nova razkritja, ki naj bi izboljšala informacije o finančnih instrumentih, in sicer zahteva razkritja kvalitativnih in kvantitativnih informacij o izpostavljenosti tveganjem, ki izhajajo iz finančnih instrumentov, vključno z določenimi najnižjimi izpostavljenosti zaradi kreditnega, likvidnostnega in tržnega tveganja. Tako MSRP 7 nadomešča zahteve po razkritju, ki sta jih v letu 2006 za finančne institucije določala MRS 30 ter MRS 32, in združuje vsa ta razkritja v novem skupnem standardu. Sprememba MSRP 1 pa uvaja dodatna razkritja o kapitalu ter o načinu njegovega upravljanja (Mirza et al., 2006, str. 371). Za banke je postala uporaba MSRP 7 ter MSRP 1 obvezna s poslovnim letom, ki se je začelo s 1. januarjem 2007 ali po njem. Poleg novih MSRP-jev zahteve glede razkritij od januarja 2007 naprej dopolnjujeta tudi dva nova sklepa – Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročil bank in hranilnic (2007) ter Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic (2006), ki predstavlja implementacijo Basla II glede razkritij bank in hranilnic.

3 BASELSKI SPORAZUM IZ LETA 1988

Baselski odbor za bančni nadzor⁶ je leta 1988 izdal baselski kapitalski sporazum (*ang. The Basel Capital Accord*), imenovan tudi Basel I. Osnovni cilj sporazuma je bil določiti najnižjo zahtevano raven kapitala za mednarodno aktivne banke oziroma kazalec kapitalske ustreznosti ter izenačiti pogoje poslovanja za vse udeležence na trgu. Okoliščine, ki so spodbudile njegov nastanek, so bile povezane predvsem s skrbjo guvernerjev centralnih bank iz skupine držav G-10, da je kapital nekaterih večjih bank zaradi konkurenčnega boja postal nevarno nizek (The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str. 11). Kljub temu, da so sporazum formalno sklenili organi oblasti industrijskih držav G-10 za uporabo v mednarodno aktivnih bankah, so baselski standardi postali mednarodno tako uveljavljeni, da so jih začeli uporabljati v več kot sto državah po celem svetu.

Implementacija Basla I se je izvajala sočasno z uvajanjem nekaterih ključnih direktiv Evropske unije, kot so Direktiva 89/299/EEC Sveta z dne 17. aprila 1989 o lastnih virih sredstev za kreditne institucije, Direktiva 89/647/EEC Sveta z dne 18. decembra 1989 o kapitalskem količniku za kreditne institucije, kasneje konsolidirana v Direktivo 2000/12/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. marca 2000 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti

⁶ Baselski odbor za bančni nadzor so leta 1975 ustanovili guvernerji centralnih bank skupine desetih držav G-10. Sestavljajo ga guvernerji centralnih bank naslednjih držav: Belgija, Kanada, Nemčija, Italija, Japonska, Luksemburg, Nizozemska, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija in ZDA (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 1).

kreditnih institucij. Slednja direktiva se nanaša na tveganja kreditnih institucij, ki izhajajo iz njihovih kreditnih aktivnosti, medtem ko je Direktiva 93/6/EEC Sveta z dne 15. marca 1993⁷ o kapitalski ustreznosti investicijskih družb in kreditnih institucij razširila pravila o obvladovanju kreditnega in tržnega tveganja tudi na investicijske družbe (Rotovnik, 2004, str. 43).

Kazalec kapitalne ustreznosti je definiran kot ustrezno razmerje med kapitalom kot čistim premoženjem banke ter tveganju prilagojeno aktivo. Tveganju prilagojena aktiva je seštevek vseh aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk, zmanjšanih za oblikovane posebne rezervacije za te postavke ter tehtane po stopnji kreditnih tveganj (0%, 20%, 50% in 100%), ki jih je določila Banka Slovenije (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 105). Minimalna kapitalna ustreznost 8% velja še danes.

Basel I je predstavljal velik napredek na področju bančne regulative v zvezi z upravljanjem s tveganji, vendar so se v letih po sprejetju omenjenega sporazuma pokazale mnoge pomanjkljivosti. Razlog je predvsem v dejstvu, da je prišlo na finančnih trgih od sprejetja kapitalnega sporazuma do velikih sprememb, zaradi katerih kazalec kapitalne ustreznosti, izračunan v skladu s staro metodologijo, ni bil več dober pokazatelj resnične tveganosti in posledično relativne kapitalne moči bank. V času svoje uveljavitve je bil sporazum revolucionaren predvsem zaradi uvajanja pristopa tehtanja pri izračunu tveganosti poslovanja bank, v katerega je bilo zajeto tudi njihovo zunajbilančno poslovanje. Kmalu se je pokazalo, da sistem tehtanja, ki so ga banke uporabljale pri izračunavanju tehtane tvegane aktive, ni več omogočal zadostne diferenciacije med različnimi dolžniki bank in je bil zato slab približek dejanskega ekonomskega tveganja, ki so ga banke prevzemale pri svojem poslovanju. Očitki so leteli tudi na 8% minimalni koeficient kapitalne ustreznosti, češ da je arbitrarno določen in ne na osnovi statističnih analiz. Številnih kritik je bil deležen tudi t.i. klubski pristop oziroma ločevanje sistema tehtanja med OECD in ne-OECD državami, ki naj bi bilo politično motivirano. Poleg tega je omenjeni stari kapitalni sporazum spodbujal banke k kapitalni arbitraži, ki lahko vodi do večje koncentracije slabih naložb. V premajhni meri je upošteval druga (nekreditna) tveganja, prav tako pa ni priznaval številnih finančnih inovacij (npr. kreditne izvedene finančne instrumente) s katerim so banke učinkovito obvladovale tveganja, ki so jim izpostavljena (Sušnik, 2001, str. 40).

Omenjene slabosti starega kapitalnega sporazuma so posledično vodile v oblikovanje novih kapitalnih standardov, imenovanih tudi Basel II.

⁷ V Sloveniji je bil prvi predpis o kapitalu in kapitalni ustreznosti izdan v letu 1991 po sprejetju Zakona o bankah in hranilnicah. Takratni Sklep o podrobnejši opredelitvi oblik in obsegu jamstvenega kapitala banke (Ur. list RS št. 27/91-I) je bil prvi poskus približevanja slovenske bonitetne kapitalne ureditve mednarodnim standardom. Vse bistvene elemente Baselskega kapitalnega sporazuma smo v slovensko bančno prakso prenesli s Sklepom o načinu izračuna kapitalne ustreznosti bank in hranilnic (Ur. list RS št. 55/93), v skladu s katerim so slovenske banke prvič izračunavale kapital in kapitalno ustreznost po stanju za konec leta 1993 (Sušnik, 2001a, str. 1).

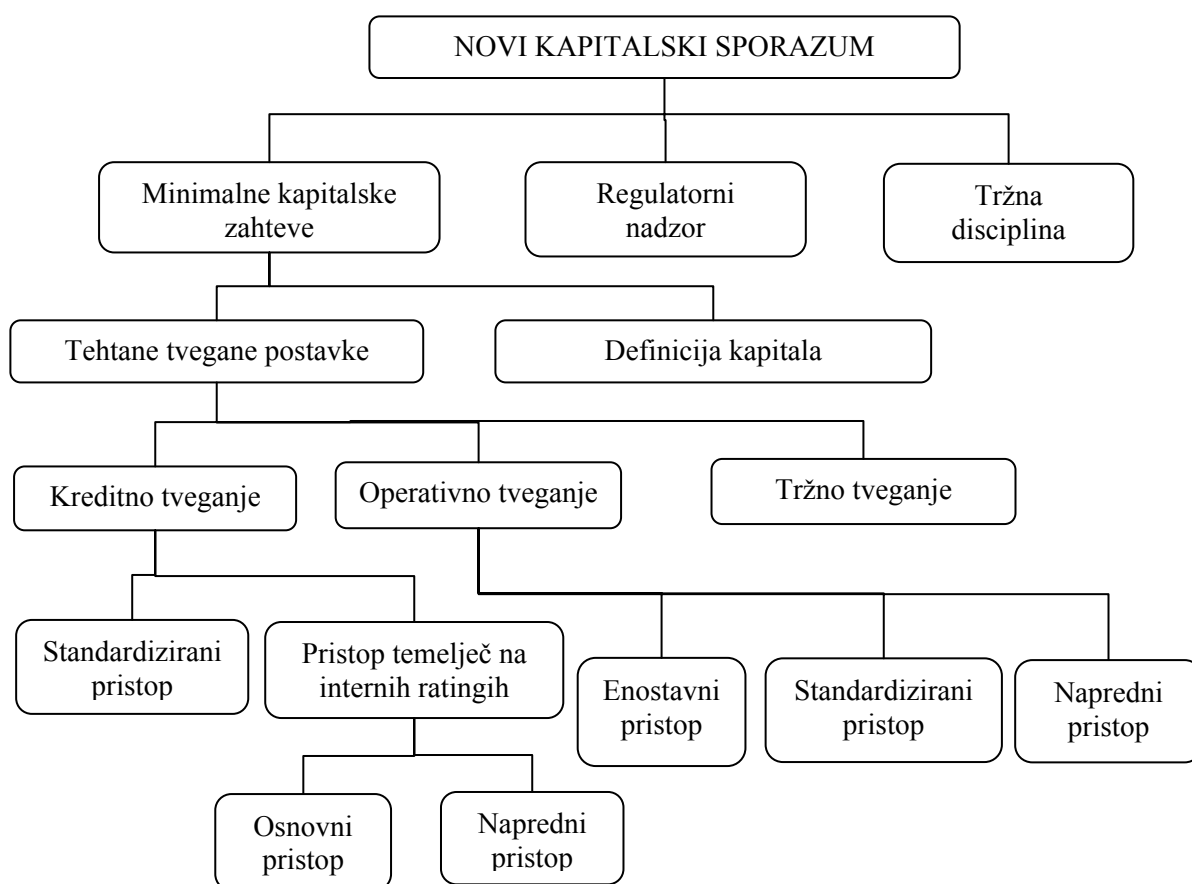
4 NOVI KAPITALSKI SPORAZUM ALI BASEL II

Hitremu razvoju finančnih trgov, razvoju novih finančnih instrumentov, novim vrstam tveganj in kompleksnosti poslovanja sledijo tudi nova kapitalna pravila. Novi kapitalni standardi (*ang. New Capital Accord*) oziroma t.i. Basel II so bili sprejeti junija 2004. Na tej osnovi sta bili novelirani evropski direktivi 2006/49/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o kapitalni ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij ter direktiva 2006/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij, ki predstavljata temeljna dokumenta za implementacijo nove evropske kapitalne ureditve in sta zavezujoči za vse države članice Evropske Unije. Kapitalni direktivi sta bili implementirani v slovenski pravni red v letu 2007, prehodno obdobje implementacije pa je bilo določeno z začetkom uporabe standardiziranega pristopa za izračun kapitalne zahteve za kreditno tveganje. Omenjeni pristop so morale vse banke pričeti uporabljati tekom leta 2007, bolj sofisticirane oziroma napredne pristope pa naj bi uporabljale šele od začetka leta 2008 (Zakon o bančništvu, 2006, 405. člen).

Osnovni cilj nove kapitalne ureditve ostaja varno in stabilno finančno poslovanje, ki ga bodo banke dosegle z učinkovitim obvladovanjem tveganj in zagotavljanjem zadostne višine kapitala glede na tveganja, katerim so izpostavljena. Basel II naj bi bil tako še naprej usmerjen v izenačevanje konkurenčnih pogojev za poslovanje bank po vsem svetu, obravnavanje bančnih tveganj pa naj bi bilo po novem kapitalnem sporazumu bolj celovito (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 16).

Basel II je vsebinsko sestavljen iz treh stebrov. Prvi steber predstavlja izračun minimalnih kapitalnih zahtev, ki po zaslugi spremenjenih in novih metodologij bolje odražajo realnost poslovanja na finančnih trgih. Temeljnemu kvantitativnemu stebru sta dodana dva kvalitativna stebra – regulatorni nadzor in tržna disciplina. Regulatorni nadzor je namenjen nadzornim institucijam, ki bodo na njegovi podlagi lahko izvajale kvaliteten proces nadzora kapitala, kapitalne ustreznosti in upravljanje s tveganji v bankah. Namen tretjega stebra – tržne discipline pa je narediti poslovanje bank čimbolj pregledno, predvsem v odnosu do širše javnosti (Rotovnik, 2003, str. 38).

Slika 1: Tristebni način določanja kapitalske ustreznosti oziroma Basel II

Vir: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 6

4.1 Minimalne kapitalske zahteve

Namen prvega stebra Basla II je določitev minimalnih kapitalskih zahtev, ki jih morajo izpolnjevati banke in nekatere druge finančne institucije za kritje tveganj, ki jih prevzemajo tekom poslovanja. Koefficient kapitalske ustreznosti znaša 8% tehtane tvegane aktive in ostaja nespremenjen glede na kapitalski sporazum iz leta 1988 (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 12). V tveganju prilagojeni aktivni so po novem kapitalskem sporazumu poleg kapitalskih zahtev za kreditno in tržna tveganja dodane tudi eksplicitne kapitalske zahteve za operativno tveganje. Količnik kapitalske ustreznosti naj bi tako čimbolj odražal dejansko tveganje poslovanja banke in tako omogočil približevanje ekonomskega in regulatornega kapitala.

Opredelitev regulatornega kapitala ostaja nespremenjena glede na sporazum iz leta 1988 in njegove dopolnitve v letu 1998 (Sušnik, 2001, str. 41). V skladu s 133. členom Zakona o bančništvu (2006) ter 3. členom Sklepa o izračunu kapitala bank in hranilnic (2006) je kapital banke enak seštevku temeljnega kapitala, katerega bistveni sestavini predstavljata osnovni kapital in kapitalske rezerve, ter dodatnega kapitala. Dodatni kapital je sestavljen iz dodatnega kapitala I in dodatnega kapitala II. Temeljni kapital in dodatni kapital I se lahko uporabita za

izpolnjevanje kapitalskih zahtev za kreditna, operativna ter tržna tveganja, dodatni kapital II pa se lahko uporabi samo za izpolnjevanje kapitalskih zahtev za tržna tveganja, razen kapitalskih zahtev za tveganje poravnave in kreditno tveganje nasprotne stranke (Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic, 2006, 5. člen).

Medtem ko ostaja definicija kapitala glede na stari kapitalski sporazum nespremenjena, nova kapitalaska shema precej posega v načine merjenja tveganj.

Kreditno tveganje

Kreditno tveganje predstavlja za banke še vedno največje tveganje, zato ga nova kapitalaska ureditev temeljito obravnava in posodablja. Po novem kapitalaskem sporazumu imajo banke za izračunavanje kapitalskih zahtev za kreditno tveganje na izbiro (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 19):

- standardizirani pristop, ki temelji na zunanjih bonitetnih ocenah (*ang. Standardised Approach*) ter
- osnovni in napredni pristop, ki temeljita na internih bonitetnih ocenah (*ang. Internal Rating-based Approach*) oziroma t.i. IRB pristop.

Standardizirani pristop je prenovljena različica pristopa iz kapitalskega sporazuma iz leta 1988, pri čemer največjo spremembo predstavlja uporaba bonitetnih ocen zunanjih bonitetnih agencij (*ang. External Credit Assessment Institution-ECAI*) oziroma primernih izvoznih agencij (*ang. Export Credit Agency-ECA*) ter večja diverzifikacija dolžnikov. Banka, ki bo uporabljala standardizirani pristop, bo morala vsako posamezno izpostavljenost⁸ uvrstiti v eno izmed kategorij izpostavljenosti (do oseb javnega sektorja, do institucij, podjetij,...), tveganju prilagojeni znesek izpostavljenosti pa bo izračunala kot zmnožek vrednosti izpostavljenosti in uteži tveganja, ki bo odvisna od stopnje kreditne kvalitete dolžnika. Za določitev kreditne kvalitete posamezne izpostavljenosti bo morala banka uporabiti razpoložljive bonitetne ocene dolžnika in/ali njegovih finančnih instrumentov, ki jih bodo izdelale primerne zunanje bonitetne agencije ali primerne izvozne agencije in jih bo za primerne priznala tudi Banka Slovenije (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za kreditno tveganje po standardiziranem pristopu za banke in hranilnice, 2006, 4., 5. člen).

Bolj napredne banke naj bi namesto standardiziranega pristopa uporabljale *pristop, ki temelji na internih ratingih*, ki zahteva bolj sofisticirane pristope za upravljanje in merjenje kreditnega tveganja ter lastne ocene o elementih tveganja. Ta bolj razviti pristop bo pri bankah z učinkovitimi sistemi za obvladovanje kreditnega tveganja prispeval h kapitalskim olajšavam, kar naj bi bila tudi spodbuda za njegovo uporabo.

⁸ Vrednost izpostavljenosti iz posamezne postavke sredstev je enaka njeni knjigovodski vrednosti, vrednost izpostavljenosti iz zunajbilančnih postavk pa je enaka ustreznemu odstotku (0, 20, 50 in 100%) njene knjigovodske vrednosti, ki je zmanjšana za oblikovane rezervacije (Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic, 2006, 3. člen).

Prednosti IRB pristopa so predvsem v boljšem razlikovanju med razredi tveganj, pokrivanju večjega števila dolžnikov (velikih in manjših, nerangiranih), v upoštevanju dodatnih faktorjev tveganja (v internih ratingih so vključene informacije, ki jih rating agencije pri oblikovanju svojih bonitetnih ocen ne poznajo, ali pa jih poznajo zelo slabo) in v spodbujanju nadaljnega razvoja tehnik za merjenje in upravljanje s tveganji v bankah. Zavedati se je potrebno tudi slabosti tega pristopa, ki se kaže v vprašanju primerljivosti internih bonitetnih sistemov različnih bank, saj se elementi internih sistemov za razvrščanje med bankami zelo razlikujejo. Razlog leži tako v različnih subjektivnih presojah, ki so rezultat različnih kreditnih kultur v posameznih bankah kot tudi v različnih izkušnjah bank iz preteklosti (Sušnik, 2001, str. 44).

IRB pristop za namen določanja potrebnega kapitala za pokrivanje kreditnega tveganja poteka v naslednjih korakih (Čargo, Štajner, Minimalne zahteve za uvedbo IRB pristopa, 2004, str. 90):

- razčlenitev bančnega portfelja v kategorije in podrazrede glede na tip izpostavljenosti (do podjetij, držav, bank, majhnih dolžnikov,...),
- pripisovanje verjetnosti neplačila (*ang. Probability of Default – PD*)⁹ za posamezen bonitetni razred, izgube v primeru neplačila (*ang. Loss Given Default – LGD*)¹⁰ in prilagojeno izpostavljenost v primeru neplačila (*ang. Exposure at Default – EAD*)¹¹ za posamezno terjatev,
- izračun uteži na podlagi komponent tveganja s pomočjo funkcije za pretvorbo posameznih komponent tveganja v uteži (*ang. Risk Weight Function*) in izračun tveganju prilagojene aktive in
- izračun višine kapitala, potrebnega za kritje tveganj.

Basel II opredeljuje dva možna IRB pristopa, in sicer osnovni in napredni pristop. Banke, ki se bodo odločile za osnovni IRB pristop, bodo morale zagotavljati svoje ocene verjetnosti neplačila (PD), ki jih bodo izračunavale na podlagi internih podatkov o izgubah, ocene ostalih komponent tveganja bo določil nadzornik. Banke z naprednim IRB pristopom naj bi uporabljale svoje lastne ocene za komponente tveganja PD, LGD in EAD. Za oba pristopa pa velja, da bodo morale banke uporabiti funkcijo za pretvorbo komponent tveganja v uteži, kot jo določa Basel II (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 73). Banke, ki bodo hotele uporabiti naprednejše modele za izračun kapitalskih zahtev za kreditno tveganje, bodo morale pred tem pridobiti eksplicitno soglasje bančnega nadzornika. Le-ta bo izdal dovoljenje za uporabo IRB pristopa, če bo zadovoljen s sistemom upravljanja in dodeljevanja bonitetnih ocen pri kreditnem tveganju.

⁹ Verjetnost neplačila na podlagi kvantitativnih informacij (računovodski izkazi) in kvalitativnih informacij (ocena kakovosti managementa dolžnika, lastniška struktura) podaja oceno verjetnosti, da dolžnik ne bo poravnal svojih obveznosti.

¹⁰ Izguba v primeru neplačila se izraža v odstotku od izpostavljenosti za vsako posamezno interno bonitetno oceno.

¹¹ Izpostavljenost ob neplačilu izraža dejavnik odvisnosti velikosti izgube od zneska izpostavljenosti banke v trenutku neplačila (praviloma enaka nominalnega znesku, v primeru odprtih kreditnih linij pa je potrebno upoštevati tudi pričakovane prihodnje odlive iz naslova neizkoriščenega dela kreditne linije).

Sestavni del Basla II so tudi t.i. CRM tehnike (*ang. Credit Risk Mitigation Techniques*), ki jih lahko definiramo kot načine za zmanjševanje kreditnega tveganja z uporabo zavarovanja z zastavo, garancij, kreditnih izvedenih finančnih instrumentov ali na podlagi bilančnega pobotanja terjatev in obveznosti do stranke (Janevska, 2003, str. 35). Pomembno je, da lahko banka za terjatve, ki so ustrezno zavarovane (zaradi česar se posledično zmanjša kreditno tveganje), zniža uteži, ki določajo, koliko kapitala mora biti oblikovano iz naslova teh terjatev.

Tržno tveganje

Kapitalske zahteve za tržna tveganja ostajajo enake, prav tako izjema za oprostitev od njihovega ločenega¹² izračunavanja, valutno tveganje pa se v nasprotju z Baslom I šteje med tržna tveganja (Pollick, 2007, str. 34). Kapitalska zahteva za tržno tveganje je tako enaka vsoti kapitalskih zahtev, ki se izračunavajo za postavke trgovalne knjige (pozicijsko tveganje, tveganje poravnave in kreditno tveganje nasprotne stranke, tveganja preseganja največje dopustne izpostavljenosti na podlagi trgovanja), ter kapitalske zahteve, ki se izračunavajo tako za bančne postavke kot tudi za postavke trgovanja (valutno tveganje ter tveganje spremembe cen blaga). Banki, katere skupna pozicija v tujih valutah in neto pozicija v zlatu ne presega 2% kapitala banke, ni treba posebej zagotavljati kapitala za valutno tveganje (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za tržna tveganja za banke in hranilnice, 2006, 7., 75. člen).

Operativno tveganje

Bistvena novost Basla II je, da določa pristope za izračun kapitalske zahteve tudi za operativno tveganje, kar doslej bančna regulativa ni poznala. Tudi za merjenje tega tveganja imajo banke na voljo več metod, in sicer (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 144):

- enostavni pristop (*ang. Basic Indicator Approach*),
- standardizirani pristop (*ang. Standardised Approach*) ter
- napredni pristop (*ang. Advanced Measurement Approach*).

Banke bodo morale, če ne bodo pridobile soglasja Banke Slovenije za uporabo enega od naprednejših modelov, uporabljati *enostavni pristop*. Kapitalska zahteva za operativno tveganje, izračunana po tem pristopu, je enaka 15% povprečnega bruto prihodka banke za zadnja tri leta. Bruto prihodek banke je enak vsoti čistih obrestnih in neobrestnih prihodkov (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za operativno tveganje, 2006, 5., 6. člen).

¹² Banka lahko namesto kapitalskih zahtev za pozicijsko tveganje, za tveganje poravnave in za kreditno tveganje nasprotne stranke, ki se izračunavajo za postavke trgovalne knjige, izračunava kapitalsko zahtevo za kreditno tveganje tudi glede postavk trgovalne knjige, če so za to izpolnjeni naslednji pogoji: posli trgovanja običajno ne presegajo 5% oziroma nikoli ne presegajo 6% celotnega poslovanja banke, ter kadar skupna pozicija iz postavk trgovalne knjige običajno ne presega 15 oziroma nikoli ne presega 20 milijonov eurov. Ne glede na to, ali banka izpolnjuje omenjena pogoja, lahko Banka Slovenije od nje zahteva izpolnjevanje ustreznega kapitala za tržna tveganja, če so posli trgovanja pomembni z vidika njenega celotnega poslovanja (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za tržna tveganja, 2006, 7. člen).

Banke, ki pa se bodo odločile za uporabo *standardiziranega pristopa*, bodo morale posle, ki jih opravljajo, razvrstiti v osem poslovnih področij: podjetniško financiranje in finančno svetovanje, trgovanje in prodaja na veliko, posli z vrednostnimi papirji na drobno, komercialno bančništvo, bančništvo na drobno, plačila in poravnava, agentske storitve ter upravljanje premoženja. Kapitalska zahteva po tem pristopu je enaka povprečju letnih kapitalskih zahtev za zadnja tri poslovna leta. Letna kapitalska zahteva se izračuna kot vsota kapitalskih zahtev za vsa poslovna področja, pri čemer se kapitalska zahteva za posamezno poslovno področje izračuna kot zmnožek bruto prihodkov posameznega poslovnega področja in odstotka kapitalske zahteve, določenega za to poslovno področje (Sklep o izračunu kapitalske zahteve za operativno tveganje, 2006, 11. člen).

Napredni pristop predstavlja bolj sofisticirano obliko pristopa, saj naj bi ga uporabljale banke, ki imajo vzpostavljene lastne sisteme za merjenje tega tveganja. Temelji na scenarijih, in predstavlja vrsto internih modelov za merjenje operativnega tveganja, ki so usmerjeni v prihodnost, zaradi česar omogočajo zgodnje odgovore na potencialne spremembe. Osnovna metodologija omenjenega pristopa je, da samo interni podatki o izgubi ne morejo biti zadosten pokazatelj operativnega tveganja, ampak je potrebno upoštevati tudi druge razpoložljive informacije, kot so izkušnje strokovnjakov, interni in zunanji podatki o preteklih izgubah, ključni kazalci operativnega tveganja in kakovost kontrolnega okolja (Rotovnik, 2005, str. 36). Uporaba naprednega pristopa je odvisna od nadzornikove odobritve, ki bo dovoljenje izdal samo, če bo zadovoljen z izpolnjevanjem kvantitativnih in kvalitativnih kriterijev za uporabo omenjenega pristopa s strani banke.

Velikost alokacije potrebnega kapitala za pokrivanje operativnega tveganja s stopnjo kompleksnosti uporabljene metode za merjenje tveganja pada. Za mednarodno aktivne banke in banke, ki so močno izpostavljene operativnemu tveganju, se pričakuje, da bodo uporabile bolj sofisticirane pristope, ki bodo ustrezali njihovim profilom tveganosti (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, 2006, str. 144).

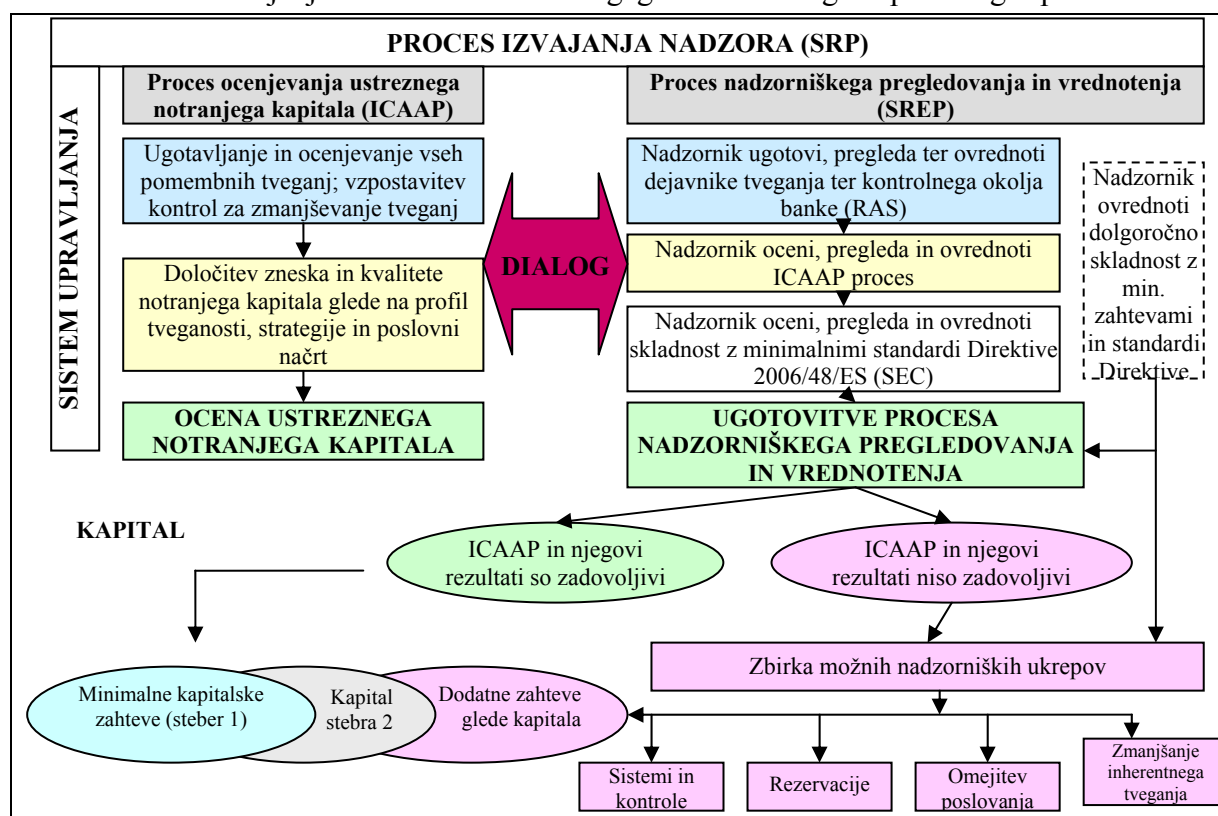
4.2 Regulatorni nadzor

Banke imajo pomembno vlogo v vseh nacionalnih gospodarstvih, saj lahko pomanjkljivo zavedanje in upravljanje tveganj v posamezni banki vodi v izgubo, kar lahko ogrozi celoten finančni sistem in prihranke, ki so jih varčevalci zaupali banki. Za ohranjanje zaupanja v finančni sistem je pri nas pristojna centralna banka - Banka Slovenije, ki z opravljanjem nadzora nad poslovnimi bankami skrbi, da le-te spoštujejo zakone in druge predpise s področja bančnega poslovanja, ki so pomembna za njihovo varno in stabilno poslovanje.

Nova kapitalska ureditev prinaša v evropski prostor izboljššan koncept procesa izvajanja nadzora (*ang. Supervisory Review Process*) nad bankami, ki temelji na štirih mednarodno sprejetih baselskih načelih, ki veljajo tako za banke kot tudi za njihove nadzornike (*International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 2006, str. 219):

- banke morajo imeti procese za notranjo oceno kapitalske ustreznosti glede na njihov profil tveganja in strategijo za vzdrževanje primerne ravni kapitala (notranja ocena kapitalske ustreznosti oziroma t.i. ICAAP (*ang. Internal Capital Adequacy Assessment Process*));
- bančni nadzornik mora pregledovati in vrednotiti notranjo oceno kapitalske ustreznosti banke in pripadajočo strategijo, kot tudi sposobnost banke za spremljanje in zagotavljanje njene skladnosti z regulatorno kapitalsko ustreznostjo;
- nadzornik pričakuje, da bo banka poslovala nad minimalno kapitalsko ustreznostjo in lahko od banke zahteva vzdrževanje kapitalske ustreznosti nad predpisano minimalno ravni¹³;
- bančni nadzornik mora pravočasno sprejeti ukrepe, da prepreči znižanje kapitala pod minimalno ravni, ki se zahteva za kritje tveganj posamezne banke, in zahtevati takojšnje izvedbo sanacijskega programa, če takšen kapital ni vzdrževan.

Slika 2: Proces izvajanja nadzora v okviru drugega stebra novega kapitalskega sporazuma

Vir: Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 7

¹³ Banke morajo v skladu s kapitalskimi zahtevami zagotavljati kapital za kreditno, operativno in tržna tveganja. Te zahteve temeljijo na enotnih pravilih in pomenijo minimalno zahtevo glede kapitala, ki jo morajo finančne institucije izpolnjevati. Naštetna tveganja so res največja, vendar še zdaleč ne vsa, saj se banke pri svojem poslovanju srečujejo tudi z drugimi vrstami tveganj (obrestno tveganje bančne knjige, tveganje koncentracije, likvidnostno tveganje,...) zato lahko nadzornik določi, da banke vzdržujejo kapitalsko ustreznost nad regulatorno predpisanim minimumom. Slednje velja zlasti za banke, ki se pri poslovanju izpostavljajo večjim tveganjem (*Proces ocenjevanja tveganj*, 2007, str. 37).

Poglavitni cilj procesov v okviru drugega stebra je zagotoviti, da imajo banke dovolj kapitala za kritje vseh pomembnih tveganj, katerim so izpostavljene v okviru svojega poslovanja. Tako naj bi se poudarjala trdnejša povezava med kapitalom banke in prevzetimi tveganji. Nacionalni nadzorniki od bank pričakujejo, da uporabljajo razvite in zanesljive metode upravljanja tveganj ter, da imajo vzpostavljen ustrezen proces ocenjevanja notranjega kapitala, ki vključuje vse ključne elemente načrtovanja in upravljanja kapitala (Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 3).

ICAAP oziroma proces ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala je ustrezen, če (Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice, 2006, 29. člen):

- temelji na ugotavljanju in merjenju oziroma ocenjevanju tveganj, oblikovanju zbirne ocene tveganj ter spremljanju pomembnih tveganj, ki jih banka prevzema v okviru svojega poslovanja,
- omogoča zagotavljanje ustreznega notranjega kapitala v razmerju do profila tveganosti banke in
- je ustrezno vključen v sistem upravljanja¹⁴.

Za zagotavljanje učinkovitega procesa upravljanja s tveganji ter ustreznega notranjega kapitala morajo imeti banke vzpostavljen trden in zanesljiv sistem upravljanja. Ključno vlogo v sistemu upravljanja imajo organi upravljanja (organi vodenja in nadzora institucije), ki so poleg opredelitve profila tveganosti banke ter organizacije notranjih kontrol odgovorni tudi za določitev poslovnih ciljev in organizacijo poslovanja, za določitev odgovornosti in pristojnosti ter za vzpostavitev notranjih tokov poročanja institucije (Rotovnik, 2007, str. 52).

Proces nadzorniškega pregledovanja in vrednotenja (*ang. Supervisory Review and Evaluation Process*) mora zagotavljati dosledno obravnavo vseh bank, pri čemer mora upoštevati njihove različne profile tveganosti, strategije in upravljanje tveganj. Osnovni elementi SREP-a so (Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 7):

- proces ocenjevanja tveganj (*ang. Risk Assessment Process*) in notranjega kontrolnega okolja banke, ki predstavlja zbir poenotenih opredelitev, pravil in orodij za ocenjevanje tveganj in kontrolnega okolja banke,
- ocenjevanje, pregledovanje in vrednotenje procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala oziroma t.i. ICAAP-a ter
- pregledovanje in ocenjevanje skladnosti z zahtevami zbirne bančne direktive (npr. vrednotenje ustreznosti naprednih modelov za izračun kapitalskih zahtev, ocenjevanje ustreznosti javnih razkritij).

¹⁴ ICAAP mora biti sestavni del procesa upravljanja in kulture sprejemanja odločitev banke, saj je v nasprotnem primeru, če je vzpostavljen kot ločen proces, načrtovan zgolj zaradi izpolnjevanja regulatornih zahtev, nezmožen izpolnjevati svoj poglavitni namen, to je ohranjanje prevzetih tveganj banke v mejah njene sposobnosti prevzemanja tveganj (Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 5).

Proces ocenjevanja tveganj in notranjega kontrolnega okolja banke

V procesu izvajanja nadzora se nadzornik preko t.i. dialoga z banko seznaniti z njenimi strategijami in procesi upravljanja tveganj – z ugotavljanjem, merjenjem oziroma ocenjevanjem in spremljanjem tveganj ter z metodologijami banke za določanje sposobnosti prevzemanja tveganj. Dialog z banko poleg poslovnih tveganj obsega tudi vse vidike notranjega upravljanja (Rotovnik, 2007, str. 51). Zaradi lažjega in učinkovitejšega prepoznavanja in ocenjevanja tveganj ter kvalitete kontrolnega okolja se banko v izhodišču razčleni na njene osnovne poslovne aktivnosti (npr. poslovni proces, oddelek ali področje). Profil tveganosti banke se ugotovi s pomočjo statističnih in kvalitativnih analiz, z rednimi pregledi ter tudi v okviru drugih stikov z institucijo (analiza finančnih poročil družbe, razgovori z upravo in službo notranje revizije). Ocenjevanje notranjega kontrolnega okolja banke pa je usmerjeno predvsem v kvaliteto sistema upravljanja, organov vodenja ali nadzora banke, organizacijskega ustroja, funkcij upravljanja tveganja in notranje revizije, funkcijo zagotavljanja skladnosti ter notranjih kontrol za zmanjševanje tveganj (Rotovnik, 2007a, str. 32). Tako na pomenu pridobiva kvalitativni vidik obravnave tveganj, saj ustrezna višina kapitala in kapitalске ustreznosti ne zadostujeta, kadar ima banka pomanjkljive ali neustrezne procese upravljanja s tveganji in neustrezne sisteme notranjih kontrol.

Nadzornik oziroma Banka Slovenije pregleduje in preverja posamezne elemente profila tveganosti vsaj enkrat letno, na njegovi podlagi pa se odločala o obsegu, globini, vrsti in pogostosti pregledov (Rotovnik, 2007a, str. 33).

Ocenjevanje, pregledovanje in vrednotenje procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala oziroma t.i. ICAAP-a

Opredelitev in razvoj lastnega ICAAP-a je odgovornost vsake banke, pri čemer bo morala le-ta nadzorniku utemeljiti, da je njeno ocenjevanje notranjega kapitala celovito ter da ustreza naravi tveganj, ki nastajajo zaradi njene poslovne aktivnosti in njenega poslovnega okolja (Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 5).

Nadzornik oziroma Banka Slovenije pri ocenjevanju, pregledovanju in vrednotenju ICAAP-a banke posveti posebno pozornost (Portal za pregled in ovrednotenje ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala, 2007, str. 5):

- obsegu odgovornosti uprave in višjega vodstva banke za izvajanje procesa,
- podrobnosti opredelitve in dokumentiranosti procesa ter njegovi celovitosti,
- pogostosti pregledovanja procesa,
- obsegu, v katerem proces upošteva prevzeta tveganja banke,
- ustreznosti ocenjevanja/merjenja tveganj,
- ustreznosti notranjega kapitala glede na prevzeta tveganja in
- obsegu, v katerem se proces uporablja v procesu sprejemanja poslovnih odločitev ter odločitvam v zvezi z upravljanjem s tveganji.

Pregledovanje in ocenjevanje skladnosti z zahtevami zbirne bančne direktive

Ugotovitve SREP-a so izhodišče za sprejemanje in izvajanje nadzorniških ukrepov. Glede na oceno razmerja med kapitalsko ustreznostjo in profilom tveganj nadzornik opredeli ustrezne bonitetne ali druge ukrepe za odpravo pomanjkljivosti ali nepravilnosti. Ukrepi se lahko uporabljajo samostojno ali v kombinaciji z drugimi ukrepi, odvisno od resnosti položaja in vzrokov zanje. Ukrepi, ki so na razpolago nadzornim organom, lahko vključujejo zahtevo, da banka (Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3), 2006, str. 30, 31):

- vzdržuje kapital in/ali temeljni kapital nad najnižjo možno ravniyo iz prvega stebra in/ali naloži druge omejitve v zvezi z kapitalom,
- izboljša svoje okvire notranjih kontrol in upravljanja tveganj,
- izvaja posebno obliko oblikovanja rezervacij ali obravnavo sredstev v smislu kapitalskih zahtev,
- zmanjša ali omeji poslovanje, dejavnost ali mreže institucije ter da
- zmanjša tveganje, ki je sestavni del njenih dejavnosti, izdelkov ali sistemov.

Drugi steber kvalitativno dopolnjuje prvi steber, saj naj bi se z regulatornim nadzorom banke vzpodbudilo, da razvijajo in izboljšujejo tehnike in postopke upravljanja s tveganji in na ta način izboljšujejo kulturo upravljanja s tveganji v bankah.

4.3 Tržna disciplina

Baselski komite za bančni nadzor je pri snovanju novega kapitalskega sporazuma pripisal tržni disciplini izjemno velik pomen, saj jo je kot konceptualni temelj vgradil v tretji steber sporazuma, s katerim je želel zagotoviti, da si bo vsak bančni strokovnjak, ne glede na to ali deluje v banki, nadzorni instituciji, univerzi ali svetovalnem podjetju, oblikoval celotno sliko o poslovanju neke finančne institucije na podlagi njenih razkritij.

Vsaka banka, ki je zavezana k razkritjem, mora vzpostaviti formalno ter s strani uprave odobreno jasno politiko razkritij¹⁵, ki vsebuje cilje in strategijo banke na področju javnih razkritij podatkov z vidika njenega finančnega stanja in poslovanja. Hkrati s tem mora implementirati tudi interni proces ocenjevanja ustreznosti in pogostosti svojega razkrivanja podatkov (Rotovnik, 2003, str. 40).

¹⁵ Banka lahko razkritja določenih informacij, ki imajo naravo zaupnih informacij, oziroma so le-te poslovna skrivnost, opusti (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 6. člen). To je razumljivo, saj banke delujejo v izredno konkurenčnem okolju, odkrivanje poslovnih skrivnosti in razkritja zaupnih podatkov banke glede komitentov, produktov ali sistemov pa bi slabo vplivalo na konkurenčni položaj banke.

Javna razkritja v okviru tretjega temeljijo na naslednjih področjih (Rotovnik, 2003, str. 41):

- obsegu implementacije novega kapitalskega sporazuma v bančni skupini,
- kapitalu,
- izpostavljenosti tveganjem in razvitosti tehnik ocenjevanja tveganj ter
- kapitalski ustreznosti.

Razkritja o obsegu implementacije novega kapitalskega sporazuma v bančni skupini

Informacije o stopnji implementacije novega kapitalskega sporazuma v bančni skupini so pomembne pri obravnavanju različnih pravnih oseb znotraj skupine z vidika kapitalске ustreznosti. Za tržne udeležence so zanimivi podatki o tem, zakaj določena pravna oseba v skupini ni vključena v konsolidiran izračun kapitala, kakšne so metodologije za izračun tveganosti teh oseb ter kakšen je vpliv različnih metodologij na kapitalski položaj celotne bančne skupine (Rotovnik, 2003, str. 41).

Razkritja o obsegu implementacije novega kapitalskega sporazuma v bančni skupini tako obsegajo (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 11. člen):

- informacije o osebah, vključenih v razkritja, in sicer ime banke, na katero se določila razkritij nanašajo,
- opis razlik med posameznimi članicami bančne skupine z vidika konsolidacije na računovodskem in regulatornem področju s kratkim opisom posameznih enot, sistematično razdeljenih po stopnji konsolidacije v skupini,
- opis omejitev glede prenosa kapitala ovir za poravnavo obveznosti med nadrejeno družbo in njej podrejenimi družbami ter
- znesek, za katerega je kapital nižji od zahtevanega minimuma v vseh podrejenih družbah, ki niso vključene v konsolidacijo, in imena teh podrejenih družb.

Razkritja o posameznih kategorijah kapitala

Kapital odraža varovanost banke pred potencialnimi izgubami, ki izhajajo iz njenega profila tveganosti. Razkriti podatki o naravi, sestavinah in lastnostih kapitala oskrbijo tržne udeležence s ključnimi informacijami o sposobnosti banke za absorpcijo njenih finančnih izgub (Rotovnik, 2003, str. 42).

Razkritja o sestavinah kapitala obsegajo (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 12. člen):

- ključne informacije o posameznih kategorijah kapitala in lastnostih njegovih sestavin,
- znesek temeljnega kapitala z ločenim razkritji njegovih sestavin (vplačane navadne delnice, rezerve, inovativni instrumenti, ostali kapitalski instrumenti, presežek kapitala) in odbitne postavke od temeljnega kapitala ter

- znesek celotnega dodatnega kapitala I in dodatnega kapitala II ter zneski postavk, za katere se obe vrsti kapitala zmanjšujeta.

Razkritja o izpostavljenosti banke tveganjem in njihovem ocenjevanju

Za celovito oceno banke morajo biti informacije o višini in sestavi kapitala dopolnjene tudi s podatki o izpostavljenosti banke posameznim tveganjem. Ta del razkritij se osredotoči na tri ključna tveganja, katerim so banke izpostavljene: kreditno, tržno ter operativno tveganje. Banke morajo razkriti politiko in cilje upravljanja s posameznimi vrstami tveganj. Ta razkritja vključujejo (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 10. člen):

- strategije in procese za upravljanje s tveganji,
- strukturo in organizacijo ustreznih služb upravljanja s tveganji,
- obseg in lastnosti notranjega poročanja o tveganjih in sistemov merjenja tveganj,
- politike za varovanje pred tveganji in politike za njihovo zmanjševanje ter strategije in procese za spremljanje učinkovitosti načinov varovanja in zmanjševanja tveganj.

Profil tveganosti banke, ki se odraža v njenih bilančnih in zunajbilančnih aktivnostih, ter informacije o njeni naklonjenosti tveganjem so informacije, ki lahko tržnim udeležencem prikažejo pravo sliko finančnega stanja banke ter odvisnost višine dobička od potencialnih sprememb v tržnih pogojih poslovanja (Rotovnik, 2003, str. 38). Ker se pogoji poslovanja nenehno spreminjajo, je pomembno, da so uporabnikom finančnih informacij dostopni kvalitetni in relevantni pokazatelji tveganj, ki se odzivajo na spremembe na trgu.

Razkritja o kapitalski ustreznosti

Ta razkritja povezujejo razkritja o kapitalu in razkritja o izpostavljenosti banke tveganjem v smiselno celoto, saj mora banka razkriti tudi informacije o količniku kapitalске ustreznosti. Ta razkritja obsegajo (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 13. člen):

- povzetek pristopa k ocenjevanju ustreznosti kapitala banke z vidika trenutnih in prihodnjih aktivnosti,
- znesek kapitalске zahteve za kreditno tveganje glede na različne pristope (standardizirani pristop, pristop IRB),
- znesek kapitalске zahteve za tržno tveganje glede na različne pristope (standardizirani pristop, interni modeli) ter
- znesek kapitalске zahteve za operativno tveganje glede na različne pristope (enostavni, standardizirani ali napredni pristop).

Banke morajo razkritja javno objaviti enkrat letno na svojih spletnih straneh, pri čemer same presodijo, ali je potrebno glede na značilnosti njihovega poslovanja (obseg poslovanja, raznovrstnost poslov, prisotnost v različnih državah,...) razkriti določene informacije tudi večkrat letno. Pogostejše razkrivanje lahko z ukrepom nadzora izvede tudi Banka Slovenije, ki

določi obseg informacij, ki jih mora banka razkriti, rok za izvedbo razkritij ter način preverjanja verodostojnosti razkritij (Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic, 2006, 9. člen).

Javna razkritja pripomorejo k boljši ozaveščenosti tržnih udeležencev, zato je pogostost razkrivanja podatkov zelo pomembna za pravilno delovanje tržne discipline. Rotovnik (2003, str. 40) meni, da bi se v primeru, če bi banke izvajale razkritja le enkrat letno, njihovi uporabniki odločali na osnovi več mesecev starih podatkov, ki zaradi tega ne bi več odražali resničnega profila tveganosti banke. Zato naj bi banke, ki so nagnjene k hitrim spremembam posameznih elementov svojega poslovanja, kot je na primer izpostavljenost tveganjem, še posebej tržnemu tveganju, kjer se pozicije hitro spreminjajo, bistvene informacije razkrile čim hitreje oziroma bolj pogosto.

5 PRIKAZ TVEGANJ V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH BANK

Banke so pri svojem poslovanju izpostavljene likvidnostnemu tveganju ter tveganjem, ki izhajajo iz spreminjanja valutnih razmerij, gibanja obrestnih mer in neuspeha njenih strank. Našteta tveganja se lahko kažejo v računovodskih izkazih, vendar je mogoče seznanjenost uporabnikov še izboljšati, če poslovodstvo banke zagotovi dodatne informacije o omenjenih tveganjih v pojasnilih k računovodskim izkazom.

Razkritja v zvezi s finančnimi tveganji poleg razkritij iz MRS 30 – Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucij opredeljuje MRS 32 – Finančni instrumenti: Predstavitev in razkritja. Cilj teh razkritij je zagotoviti informacije za boljše razumevanje pomena finančnih instrumentov za finančno stanje, uspešnost poslovanja in denarne tokove podjetja, pa tudi za lažje ocenjevanje zneskov, časovnega okvira in gotovosti bodočih denarnih tokov, povezanih z omenjenimi instrumenti (Horvat, 2005, str. 43).

Zahtevana razkritja MRS 32 tako zagotavljajo informacije o politiki in ciljih obvladovanja finančnih tveganj banke ter informacije o njeni politiki varovanja pred tveganji po glavnih skupinah načrtovanih poslov, za katere uporablja računovodsko obračunavanje varovanja pred tveganji (Mirza et al., 2006, str. 198). Za določena varovanja poštene vrednosti, denarnega toka ter varovanja čiste finančne naložbe v podjetje v tujini pred tveganji mora banka po MRS 32.58 ločeno razkriti:

- opis varovanja pred tveganji,
- opis finančnih instrumentov, ki so določeni kot instrumenti za varovanje pred tveganji, in njihove poštene vrednosti na dan bilance stanja,
- opis narave tveganja, pred katerim se varuje in
- opis varovanega denarnega toka pred tveganji ter obdobja, v katerih se pričakuje, da bodo ti denarni tokovi nastali, ter kdaj bodo vplivali na poslovni izid ter opis vseh načrtovanih poslov, za katere se je varovanje pred tveganji že obračunalo, vendar se ne pričakuje več.

Dodatne zahteve glede razkritij o tveganjih določa tudi Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005, 32. člen), ki bankam nalaga, da v letnih poročilih opišejo izpostavljenost kreditnemu, obrestnemu, valutnemu in drugim tržnim tveganjem. Prav tako morajo opredeliti svojo pripravljenost za prevzemanje tveganj ter pojasniti strategije za njihovo obvladovanje in nadziranje ter podatke o njihovi učinkovitosti. Pri tem morajo banke zagotoviti zadostne in primerljive podatke za primerjavo s predhodnimi obdobji.

V Sloveniji je konec leta 2006 delovalo 20 bank, 3 hranilnice ter 2 podružnici tujih bank (Banka Slovenije, 2007, str. 43). V analizo razkritij tveganj v letnih poročilih slovenskih bank so vključeni podatki in informacije iz letnih poročil za poslovno leto 2006 Banke Celje d.d., Nove kreditne banke Maribor d.d., Banke Koper d.d., Abanke Vipava d.d., Probanke d.d. ter Deželne Banke Slovenije d.d., ker so te banke najbolj predstavile izpostavljenost finančnim tveganjem, tako iz kvantitativnega kot tudi iz kvalitativnega vidika. Analiza se osredotoči na tista tveganja, ki so jim proučevane banke namenile največ pozornosti pri razkrivanju, in sicer so to kreditno, likvidnostno, obrestno ter valutno tveganje. Omenjena tveganja so tudi tveganja, ki so najbolj regulirana s strani Banke Slovenije. Pomembno je še poudariti, da analiza upošteva bančno zakonodajo, ki je veljala v letu 2006 (oziroma na dan 31. 12. 2006), saj banke od začetka leta 2007 že poslujejo in poročajo v skladu z novo zakonodajo, ki vsebuje zahteve Basla II.

5.1 Razkritja o izpostavljenosti kreditnemu tveganju

Učinkovito prevzemanje in upravljanje kreditnega tveganja je ena od osnovnih sestavin skrbnega in varnega upravljanja banke, saj je kreditno tveganje najpomembnejše tveganje v poslovanju banke, njegovo upravljanje pa sodi med pomembnejše naloge vodstva banke.

Banke na področju obravnave kreditnega tveganja od 1. januarja 2006 upoštevajo določila MSRP, ki dovoljujejo oslabitve, le če obstajajo nepristranski dokazi¹⁶ o oslabitvi finančnih sredstev oziroma o izgubah iz prevzetih obveznosti po zunajbilančnih postavkah. V skladu s tem so banke ob prehodu na MSRP sprostile posebne rezervacije za kreditna in druga znana tveganja (za splošna bančna tveganja v pasivi in posebne rezervacije za kredite v aktivih bilance stanja), na ta račun pa se je povečal kapital (Banka Slovenije, 2007, str. 53).

Banka Slovenije je julija 2005 izdala Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, ki je v celoti nadomestil Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (2002), ki se je uporabljal do vključno 31. 12. 2005. Banka Slovenije je predpisala način razvrščanja finančnih sredstev in obveznosti do dolžnikov v skupine A, B, C, D, E in P s tem, da je za skupine od A do E (skupinsko vrednotenje) predpisala fiksne odstotke

¹⁶ Nepristranski dokazi predstavljajo podatki o pomembnih finančnih težavah dolžnika, podatki o kršitvi finančne pogodbe (neplačevanje glavnice/obresti), podatki o verjetnosti stečaja dolžnika ali podatki o merljivem zmanjšanju pričakovanih denarnih tokov skupine finančnih sredstev po njihovem začetnem pripoznavanju, podatki o negativnih spremembah pri poravnavanju dolgov v skupini ter informacije o nacionalnih ali lokalnih ekonomskih pogojih, ki so povezani z neporavnavanjem finančnih sredstev v skupini (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005, 4. člen).

ugotavljanja izgub, za skupino P (posamično vrednotenje¹⁷) pa je določila način ugotavljanja izgub v skladu z MSRP. Za potrebe knjigovodskega izkazovanja izgub in izdelave računovodskih izkazov se v celoti uporabljajo MSRP, medtem ko se ugotavljanje izgub po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic uporablja le za ugotovitev odbitne postavke pri izračunu temeljnega kapitala (razlika med rezervacijami po sklepu in MSRP je odbitna postavka) in za potrebe poročanja po tem sklepu. Razlika nastane le pri skupinskem ocenjevanju (Letno poročilo DBS d.d. za leto 2006, str. 18).

Banke razvrščajo terjatve (finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah) v skupine po tveganosti in ocenjujejo višino izgub iz kreditnega tveganja v skladu z interno sprejeto metodologijo na osnovi MSRP ter v skladu s predpisi Banke Slovenije. Razvrščanje temelji na oceni sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti ter kvaliteti zavarovanja (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005, 2. člen).

Za ocenjevanje izgub iz kreditnega tveganja mora banka ugotoviti znesek oslabitev finančnih sredstev ter oblikovanih rezervacij za zunajbilančne obveznosti. Izguba, nastala zaradi oslabitve, se izmeri kot razlika med knjigovodsko vrednostjo sredstva in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov iz sredstva, diskontiranih s prvotno efektivno obrestno mero. Knjigovodsko vrednost sredstva je potrebno zmanjšati s preračunom na kontu popravka vrednosti, izguba zaradi oslabitve pa se pripozna v izkazu poslovnega izida. Višina rezervacije za prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah je enaka sedanji vrednosti ocenjenih bodočih plačil, diskontiranih z diskontno obrestno mero, ki odraža tveganja, vezana na to obveznosti. Rezervacije za prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah se izkažejo kot odhodek za oblikovanje rezervacij v izkazu poslovnega izida in kot obveznost iz rezervacij v bilanci stanja (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja, 2005, 5., 6., 24. člen).

Po MRS 32.76 morajo banke za vsako vrsto finančnih sredstev ter drugih postavk, razkriti informacije o njihovi izpostavljenosti kreditnemu tveganju, med drugim tudi:

- znesek, ki najbolje predstavlja njegovo največjo možno izpostavljenost kreditnemu tveganju na dan bilance stanja, brez upoštevanja poštene vrednosti vsakega poročstva, če druge stranke ne bi izpolnile svojih obveznosti, ki izhajajo iz finančnih instrumentov in
- pomembno koncentracijo kreditnega tveganja.

¹⁷ Finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah se slabijo posamično, če celotna izpostavljenost do enega dolžnika presega 0,5% kapitala banke in se razvrščajo v skupino P, ki je skupina posamezno oslabljenih finančnih sredstev oziroma prevzetih obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere mora banka oblikovati rezervacije. Finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, katerih celotna izpostavljenost do enega dolžnika ne presega 0,5% kapitala, se slabijo skupinsko. Za potrebe skupinskega ocenjevanja oslabitev oziroma rezervacij se finančna sredstva ter prevzete obveznosti razvrstijo v skupine, upoštevajoč sorodne značilnosti glede izpostavljenosti kreditnemu tveganju (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005, 8. člen).

Banke zagotavljajo informacije o kreditnem tveganju zato, da lahko uporabniki računovodskih izkazov ocenijo, v kolikšni meri bi nezmožnost drugih strank izpolniti svoje obveznosti lahko povzročila zmanjšanje vrednosti bodočih denarnih pritokov iz finančnih sredstev, pripoznanih na dan bilance stanja, ali denarne odtokove iz drugih kreditnih izpostavljenosti (kot je izpeljan kreditni instrument). Nezmožnost te vrste povzroča izgube, ki jih banka pripozna v svojem poslovnem izidu. Od bank se ne zahteva, da razkrijejo oceno verjetnosti nastanka izgube v prihodnosti (Horvat, 2005, str. 45).

V skladu s Sklepom o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005, 33. člen) morajo banke razkriti tudi podatke o gibanju oslabitev finančnih sredstev in rezervacij za zunajbilančne obveznosti ter kazalnik kvalitete aktive. Slednji se izračuna kot delež oslabitev finančnih sredstev, merjenih po odplačni vrednosti, in rezervacij za prevzete obveznosti v kreditnem portfelju banke.

Izpostavljenost kreditnemu tveganju prikazuje tabela 1, saj prikazuje kvaliteto kreditnega portfelja proučevanih bank, kjer so ločene prikazane terjatve, ki so razvrščene bodisi v skupino A bodisi v skupino B in predstavljajo najmanjše kreditno tveganje za posamezno banko. Ostale terjatve oziroma terjatve, ki se razvrščajo v skupine C, D in E, predstavljajo dvomljive in sporne terjatve in predstavljajo za banko večji kreditni rizik. Čeprav je razredov, v katere banke razvrščajo terjatve, pet, so ti združeni le v dva razreda, ker nekatere banke v letnih poročilih ne navajajo vse tovrstne razrede, Banka Celje d.d. na primer sploh ne navaja bonitetne strukture njenega kreditnega portfelja. Tabela 1 prav tako prikazuje znesek oblikovanih oslabitev in rezervacij ter kvaliteto aktive bilance stanja in prevzetih obveznosti na zadnji dan leta 2006.

Tabela 1: Izpostavljenost kreditnemu tveganju na dan 31. 12. 2006

	Kreditni portfelj – tvegana bilančna in zunajbilančna aktiva (v mio SIT)	Skupina A in B (v % od kreditnega portfelja)	Skupina C, D in E (v % od kreditnega portfelja)	Oslabitve in rezervacije (v mio SIT)	Kvaliteta aktive (v % od kreditnega portfelja)
Abanka Vipava d.d.	673.617	92,20%	7,80%	30.535	4,53%
Banka Celje d.d.	406.728	NI PODATKA	NI PODATKA	13.379	3,29%
Banka Koper d.d. ¹⁸	456.996	90%	10%	18.778	4,11%
DBS d.d.	134.502	94,60%	5,40%	6.955	5,17%
NKBM d.d.	771.140	92,92%	7,08%	51.048	6,62%
Probanka d.d.	193.109	94,13%	5,87%	8.228	4,26%

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

¹⁸ Podatki za Banko Koper d.d. so konsolidirani podatki za celotno Skupino Banke Koper d.d., saj podatki samo za Banko Koper d.d. niso bili razkriti.

Na podlagi tabele je razvidno, da ima največji odstotek najvišje razvrščenih bonitetnih strank na dan 31. 12. 2006 Deželna banka Slovenije d.d.. Najbližje ji sledi Probanka d.d. s 94,13%. Najnižji odstotek visoko bonitetnih naložb pa je izkazala Banka Koper d.d. in sicer je delež terjatev razvrščenih v skupino A ali B banke znašal 90%. Proučevane banke spremljajo in kontrolirajo kreditno tveganje neposredno preko ocenjevanja kreditne sposobnosti dolžnika ter z analizo celotnega kreditnega portfelja, kjer spremljajo pogostost prehodov med bonitetnimi razredi z uporabo prehodnih matrik, prav tako pa kreditni portfelj spremljajo z vidika velike izpostavljenosti, izpostavljenosti po posameznih gospodarskih panogah, geografskih področjih, vrstah zavarovanj, produktih in ročnosti.

Kreditno tveganje se lahko nakopiči zaradi izpostavljenosti enemu samemu dolžniku ali skupini dolžnikov, ki imajo podobne značilnosti, na njihove sposobnosti izpolniti prevzete obveznosti pa bi lahko podobno vplivale spremembe gospodarskih ali drugih okoliščin (Mirza et al., 2006, str. 200). MRS 30.40 določa, da morajo banke opraviti razkritja o koncentraciji sredstev, obveznosti in zunajbilančnih postavk glede na zemljepisna območja, stranke ali gospodarske panoge oziroma za vse druge koncentracije tveganja. Zemljepisna območja lahko zajemajo posamezne države, skupine držav ali območja v posamezni državi, razkritja o strankah pa se lahko nanašajo na posamezne odseke, kot so državni in javni organi ter trgovinska in druga poslovna podjetja.

Vse banke so predstavile koncentracijo kreditnega portfelja vsaj glede na eno izmed možnosti, ki jih določajo MSRP. Razdelitev kreditnega portfelja glede na geografsko področje so opravile in razkrile štiri banke: DBS d.d., Abanka Vipava d.d., NKBM d.d. ter Banka Celje d.d.. Vse banke pa so prikazale koncentracijo kreditnega portfelja glede na bonitetne razrede. Izjema je bila le Banka Celje d.d.. Koncentracijo kreditnega portfelja glede na poslovne dejavnosti pa sta razkrili le Probanka d.d. ter Abanka Vipava d.d.. Največ razkritij o koncentraciji kreditnega tveganja je tako prikazala Abanka Vipava d.d..

5.2 Razkritja o izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju

Med bistvene sestavine skrbnega in varnega poslovanja bank spada tudi učinkovito upravljanje z likvidnostnim tveganjem, saj lahko nezadostna likvidnost privede do občasne in v skrajnih primerih do trajne nesposobnosti banke izpolnjevati obveznosti ob dospelosti.

Za ugotavljanje likvidnostnega tveganja se lahko uporabi več različnih finančnih kazalnikov, katere je mogoče uporabiti pri primerjavi in ocenjevanju likvidnosti posameznih bank ali skupin bank. Ti kazalniki so (Saunders, 2000, str. 435): odstotek visoko likvidnih sredstev v celotnih sredstvih banke, odstotek spremenljivih obveznosti v skupnih obveznostih banke, razmerje med potrošniškimi posojili in depoziti prebivalcev, delež medbančnih posojil kot odstotek medbančnih depozitov, razmerje med deležem depozitov z zapadlostjo, daljšo od treh mesecev, in depoziti prebivalcev ali delež desetih največjih depozitov kot odstotek vseh depozitov.

Pomemben dejavnik pri ocenjevanju likvidnosti banke predstavljajo tudi podatki o unovčljivosti sredstev in zapadlosti obveznosti v plačilo ter sposobnost njihovega nadomeščanja ob zapadlosti

po sprejemljivih cenah. V skladu z MRS 30.30 ter Sklepom o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005, 32. člen) morajo banke razkriti razvrstitev sredstev in obveznosti po ustreznih skupinah rokov unovčljivosti oziroma zapadlosti v plačilo na podlagi preostalega obdobja do pogodbenega roka zapadlosti v plačilo, ki velja na dan bilance stanja. Razvrstitev v skupine se lahko med bankami razlikuje, roki, ki jih banke pri tem lahko uporabijo, pa so naslednji: do enega meseca, od 1 do 3 mesecev, od 3 do 12 mesecev, od 1 do 5 let in od 5 let dalje. Razčlemba sredstev in obveznosti glede na unovčljivost oziroma zapadlost v plačilo so v letnih poročilih za leto 2006 prikazale vse proučevane banke.

Likvidna sredstva so poleg denarja tudi tista sredstva, ki jih banka lahko hitro spremeni v denar. Njihova klasifikacija se med avtorji nekoliko razlikuje. Dimovski in Gregorič (2000, str. 73) uvrščata med likvidna sredstva denar, državne obveznice in druge vrednostne papirje za reeskont pri centralni banki, vloge na vpogled v tujini in v tuji valuti, tekoče račune bank v državi v tuji valuti, kratkoročne obveznice in tržne vrednostne papirje. MSRP poimenujejo likvidna sredstva kot denar in denarni ustrezniki. Slednje MRS 7.7 definira kot kratkoročne, hitro unovčljive naložbe, ki se lahko takoj pretvorijo v znane zneske denarnih sredstev in pri katerih je tveganje spremembe vrednosti zanemarljivo. Namenjeni naj bi bili za poravnavanje kratkoročnih denarnih obveznosti banke in ne za vzpostavljanje novih naložb, zato se naložbe običajno označijo kot denarni ustrezniki, le če hitro zapadejo v plačilo, npr. v treh mesecih ali manj po njihovi pridobitvi. V nadaljevanju MRS 7.45 in 7.46 določata, da morajo banke razkriti informacije o sestavnih delih denarnih sredstev in njihovih ustreznikih, vendar zaradi razlik v upravljanju denarnih sredstev, bančnih sporazumov v svetu ter zaradi potrebe po skladnosti z MRS 1 – Predstavljanje računovodskih izkazov, razkrijejo pri sebi sprejeto rešitev o opredelitvi sestave denarnih sredstev in denarnih ustreznikov.

Tabela 2: Stopnja likvidnosti na dan 31. 12. 2006

	Likvidna sredstva po MSRP (v tisoč SIT)	Bilančna vsota (v tisoč SIT)	Stopnja likvidnosti (v %)
Abanka Vipava d.d.	77.318.677	685.820.906	11,27%
Banka Celje d.d.	32.206.003	469.631.370	6,86%
Banka Koper d.d.	33.287.566	446.830.237	7,45%
DBS d.d.	43.931.186	146.133.300	30,06%
NKBM d.d.	103.615.118	879.277.055	11,78%
Probanka d.d.	15.563.596	192.836.296	8,07%

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

Zgornja tabela prikazuje stopnje likvidnosti proučevanih bank. Stopnja likvidnosti izraža sposobnost banke, da v vsakem trenutku izpolni svoje obveznosti in je izražena kot razmerje med likvidnimi sredstvi in bilančno vsoto banke (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 73). V izračun stopnje likvidnosti so za posamezno banko zajeta tista sredstva, ki jih je vsaka posamezna banka, sama opredelila za likvidna sredstva. Največkrat so proučevane banke med likvidna sredstva

uvrstile denar v blagajni in stanje na računih pri centralni banki, kredite bankam z originalno zapadlostjo manj kot tri mesece ter državne vrednostne papirje z originalno zapadlostjo manj kot tri mesece. Najvišji delež likvidnih sredstev v bilančni vsoti je tako konec leta 2006 dosegla DBS d.d., saj je stopnja likvidnosti banke znašala 30,06%. Ostale banke so izkazovale nižje stopnje likvidnosti, najnižjo stopnjo likvidnosti pa je dosegla Banka Celje d.d. v višini 6,86%.

5.3 Razkritja o izpostavljenosti valutnemu tveganju

Valutno tveganje predstavlja potencialno izgubo, ki izhaja iz naslova neuskklajene devizne bilance in nestanovitnosti deviznih tečajev, zato mora njegovo upravljanje vključevati preudarno upravljanje s pozicijami v tujih valutah ter obvladovanje posledic sprememb deviznih tečajev na finančno pozicijo banke.

Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih (2005) v 25. členu določa, da morajo banke v računovodskem poročilu, ki je sestavni del letnega poročila, razkriti izpostavljenost valutnemu tveganju tako, da razkrijejo podatke o celotnem znesku sredstev in obveznosti do virov sredstev, nominiranih v tujih valutah in preračunanih v tolarje ter podatke o znesku sredstev in obveznosti do virov sredstev z valutno klavzulo. Izpostavljenost bank valutnemu tveganju je prikazana v spodnji tabeli.

Tabela 3: Neto izpostavljenost bank valutnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006

	EUR/SIT	USD	DRUGO	VALUTNA KLAUZULA	KAPITAL
Abanka Vipa d.d.	50.688.892	68.625	179.830	/	50.937.347
Banka Celje d.d.	39.308.593	-983.993	1.862.765	/	40.187.365
Banka Koper d.d.	48.676.628	209.124	-223.140	/	48.662.612
DBS d.d.	9.518.385	-6.034	23.067	/	9.535.418
NKBM d.d.	61.225.134	-155.297	1.535.496	4.241.967	66.847.301
Probanka d.d.	16.078.619	15.365	757.192	/	16.851.175

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

Tabela 4: Zunajbilančne prevzete obveznosti izpostavljene valutnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006

	EUR/SIT	USD	DRUGO	VALUTNA KLAVZULA	SKUPAJ
Abanka Vipa d.d.	151.671.385	5.079.154	3.181.654	/	159.932.193
Banka Celje d.d.	88.683.111	658.859	293.341	/	89.635.311
Banka Koper d.d.	103.693.161	1.662.888	858.383	/	106.214.432
DBS d.d.	18.885.258	/	/	/	18.885.258
Probanka d.d.	44.335.702	200.501	/	/	44.536.203

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

Valutno tveganje proučevane banke spremljajo in upravljajo na dnevni ravni. Minimizarati ga skušajo z vsakodnevnim zapiranjem odprtih valutnih pozicij ter s postavljanjem limitov dopustnih izpostavljenosti po posameznih valutah. Na podlagi tabele 3 je razvidno, da so vse banke konec leta 2006 vzdrževale odprto dolgo devizno pozicijo, bodisi v evrih bodisi v tolarjih, zaradi uvedbe skupne valute euro v začetku leta 2007. Banke so po stanju na dan 31. 12. 2006 izkazovale odprte pozicije v ameriških dolarjih in drugih valutah. Dolgo pozicijo v ameriških dolarjih so vzdrževale Banka Koper d.d., Abanka Vipa d.d. ter Probanka d.d., kratko pozicijo pa Banka Celje d.d., DBS d.d. in NKBM d.d.. V ostalih valutah so vse banke vzdrževale dolgo pozicijo, z izjemo Banke Koper d.d.. Valutnemu tveganju se banke izpostavljajo tudi zaradi zunajbilančnih obveznosti, zato so tovrstne obveznosti predstavljene v tabeli 4. Njihova razkritja so predstavile vse banke, razen NKBM d.d..

5.4 Razkritja o izpostavljenosti obrestnemu tveganju

Obrestno tveganje pomeni izpostavljenost banke neugodnim spremembam tržne ravni obrestnih mer, ki lahko povzročijo padec neto obrestnih prihodkov, kar posledično vpliva na dobičkonosnost banke. Spremembe tržnih obrestnih mer imajo neposreden vpliv na (Horvat, 2005, str. 45):

- pogodbeno določene denarne tokove, povezane z nekaterimi finančnimi sredstvi in obveznosti s spremenljivo obrestno mero ter
- pošteno vrednost finančnih instrumentov s fiksno obrestno mero.

Za vsako vrsto finančnih sredstev in finančnih dolgov mora banka v skladu z MRS 32.67 razkriti informacije o njihovi izpostavljenosti obrestnemu tveganju, med drugim tudi:

- pogodbene roke za popravek cen (*ang. Repricing*) ali roke zapadlosti – tiste, ki se pojavijo prej in
- dejanske obrestne mere, kadar jih podjetje uporablja.

Informacije o rokih zapadlosti v plačilo (ali rokih za popravek cen, če so prej) nakazujejo, za koliko časa so obrestne mere stalne, informacije o dejanskih obrestnih merah pa prikazujejo raven, na kateri so določene (Mirza et al., 2006, str. 199).

Vrsta poslov, s katerim se banka ukvarja, in njihov obseg na področju finančnih instrumentov določata, ali bo banka razkrila informacije o obrestnem tveganju v opisni obliki, v obliki preglednic ali v kombinaciji obojega. MRS 32.74 določa, da lahko banka knjigovodske vrednosti finančnih instrumentov, ki so izpostavljeni obrestnemu tveganju, prikaže v obliki preglednic po skupinah instrumentov, ki po pogodbi zapadejo v plačilo, oziroma se jim popravijo cene v obdobjih po datumu bilance stanja – kar se zgodi prej. Roki, ki jih pri tem lahko uporabijo, so: do 1 meseca, od 1 do 3 mesecev, od 3 do 12 mesecev od 1 do 5 let ter nad 5 let. Vse obravnavane banke so prikazale izpostavljenost obrestnemu tveganju v obliki tabele. Prav tako so razkrile podatke o povprečni efektivni obrestni meri za finančne instrumente ob koncu leta po naslednjih valutah: EUR, SIT in USD. Obrestna izpostavljenost, v primerjavi z velikostjo kapitala, obravnavanih bank je prikazana v spodnji tabeli.

Tabela 5: Neto izpostavljenost bank obrestnemu tveganju v tisoč SIT na dan 31. 12. 2006

	Do 1 meseca	Od 1 do 3 mesecev	Od 3 do 12 mesecev	Od 1 do 5 let	Nad 5 let	Neobrestovano	Kapital
Abanka Vipa d.d.	-133.924.710	-16.131.685	121.298.110	39.874.730	13.136.422	26.684.480	50.937.347
Banka Celje d.d.	-103.412.889	18.075.253	30.803.193	67.730.107		26.991.701	40.187.365
Banka Koper d.d.	-114.012.667	-3.876.210	82.187.162	40.345.377	16.113.929	27.905.021	48.662.612
DBS d.d.	-39.274.149	9.455.899	22.810.760	-11.064.869	16.320.330	11.287.447	9.535.418
NKBM d.d.	145.531.322	-77.637.157	-126.315.554	32.856.594	47.147.462	45.264.634	66.847.301
Probanka d.d.	17.102.194	-39.738.180	7.685.365	8.945.497	-613.030	23.469.329	16.851.175

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

Razvrščanje finančnih sredstev in obveznosti v skupine po pogodbenih rokih za popravke cen ali rokih zapadlosti – kar se pojavi prej, se pogosto imenuje analiza obrestne vrzeli (*ang. Interest Gap Analysis*). Za vsako skupino se nato izračunavajo razmiki kot razlika med obrestno občutljivimi naložbami in obveznosti banke (Mirza et al., 2006, str. 199). Poglavitni namen analize tveganja obrestne mere je zavarovati banko pred nepričakovanimi nihanjem obrestne mere. Da bi banka nevtralizirala vpliv spremembe obrestne mere na obrestno maržo, mora imeti banka približno enako vrednost naložb in obveznosti, ki so na enak način občutljiva na spremembo obrestne mere. V kolikor bi bila na primer vrednost obrestno občutljivih naložb višja kot vrednost obrestno občutljivih obveznosti, bi nepričakovano zvišanje obrestnih mer povečalo dobiček banke, znižanje pa znižalo (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 75).

5.5 Razkritja kapitala in kapitalske ustreznosti

Vsaka banka se sooča z njej edinimi tveganji, zato tudi vsaki banki ustreza njej edina ustrezna raven kapitala. Banka z bolj tveganimi naložbami bo morala za doseg želene ravni javnega zaupanja imeti relativno več kapitala v svojih virih sredstev kot banka, ki razpolaga z manj tveganimi naložbami (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 103). Minimalna kapitalska ustreznost, ki predstavlja razmerje med kapitalom in vsoto tveganju prilagojenih postavk, mora vedno znašati najmanj 8%.

Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005, 33. člen) določa, da morajo banke razkriti vrsto kazalnikov, med katerimi je tudi količnik kapitalske ustreznosti. V letnih poročilih morajo banke prikazati tudi podatke o znesku in sestavinah delniškega kapitala, podatke o morebitnih spremembah kapitala ter razloge za te spremembe. Za leto 2006 so vse proučevane banke predstavile omenjene zahteve, kar prikazuje tabela 6.

Tabela 6: Razkritja sestavin kapitala v tisoč SIT in kapitalske ustreznosti na dan 31. 12. 2006

	Celotni kapital	Osnovni kapital	Kapitalske rezerve	Presežek iz prevrednotenja	Rezerve iz dobička (vključno z zadržanim dobičkom)	Lastni deleži	Čisti dobiček/izguba poslovnega leta	Kapitalska ustreznost (v %)
Abanka Vipa d.d.	50.937.347	5.500.000	13.897.639	1.825.977	24.116.329	64.050	5.661.452	8,80
Banka Celje d.d.	40.187.365	3.376.984	4.632.315	4.879.141	24.411.186	7.389	2.895.128	10,36
Banka Koper d.d.	48.662.612	5.313.590	1.797.109	5.140.869	31.887.392	11.688	4.535.340	12,04
DBS d.d.	9.535.418	2.295.300	2.194.345	9.829	4.543.138	0	492.806	10,02
NKBM d.d.	66.847.301	5.839.496	6.912.827	473.698	51.525.229	0	2.096.051	9,95
Probanka d.d.	16.851.175	2.533.214	10.388.376	560.266	2.219.257	0	1.150.062	9,84

Vir: Letna poročila proučevanih slovenskih bank za leto 2006

Na podlagi tabele je razvidno, da so na dan 31. decembra 2006 vse banke dosegle in presegle zakonsko določen minimalni količnik kapitalske ustreznosti, ki znaša 8%. Najvišji količnik je dosegla Banka Koper d.d., najnižji pa Abanka Vipa d.d.. V letnih poročilih so vse proučevane banke, poleg razkritij zneskov in sestavin kapitala, razkrile tudi informacije o njegovih spremembah ter razloge za te spremembe. Spremembe kapitala so bile tako največkrat posledica izplačila dividend iz bilančnega dobička za leto 2005 ter prenosa dobička tekočega poslovnega leta v kapital. Prav tako pa so na višino kapitala vplivali tudi nekateri drugi dejavniki, kot so povečanje rezerv iz dobička, iz naslova prevrednotenja vrednostnih papirjev, razpoložljivih za

prodajo, sprostitev oslabitev in rezervacij zaradi spremenjene metodologije izračunavanja izgub iz kreditnega tveganja ter dokapitalizacija bank.

SKLEP

Zaradi vedno večjih sprememb v finančnem svetu, v katerem poslujejo banke, se uporabniki njihovih letnih poročil ne zadovoljijo več samo s podatki o poslovnih uspešnosti, saj so to podatki iz preteklosti, ampak se vedno bolj osredotočijo tudi na informacije, na podlagi katerih lahko ocenijo uspešnost banke tudi v prihodnosti. To so predvsem informacije o različnih vrstah tveganj, ki se jim banke izpostavljajo pri svojem poslovanju, ter informacije o njihovem upravljanju. Najpomembnejša tveganja za banke predstavljajo kreditno, likvidnostno, obrestno, valutno, zunajbilančno, deželno, operativno, solventnostno ter tržno tveganje.

Namen diplomskega dela je bil prikazati vsebino razkritij tveganj v letnih poročilih slovenskih bank ter zakonske zahteve, ki veljajo glede razkritij o izpostavljenosti bank različnim vrstam tveganj.

V Sloveniji je področje razkrivanja informacij precej dobro urejeno. Zahteve za razkrivanje informacij o izpostavljenosti bank različnim vrstam tveganj, so za poslovno leto 2006 določali Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005) ter MRS 30 – Razkritja v računovodskih izkazih bank in podobnih finančnih institucijah in MRS 32 – Finančni instrumenti: Predstavitev in razkritja. S prehodom na MSRP v letu 2006 so tovrstna razkritja postala primerljiva ne samo med slovenskimi bankami, ampak je primerjava mogoča tudi z ostalimi evropskimi bankami, ki poročajo po MSRP.

Analiza razkritij tveganj se osredotoči le na razkritja teh informacij v letnih poročilih slovenskih bank za leto 2006. V analizo so bile zajete NKBM d.d., Banka Celje d.d., Probanka d.d., Banka Koper d.d., Deželna banka Slovenije d.d. ter Abanka Vipava d.d., saj so te banke v svojih letnih poročilih najbolje predstavile izpostavljenost različnim finančnim tveganjem. Druge banke v Sloveniji, ki sicer niso predmet analize, vendar so kljub temu pomembne za slovenski finančni sistem, pri razkrivanju informacij o finančnih tveganjih niso bila tako podrobna, še posebno pri razkrivanju kvalitete (bonitetne strukture) njihovega kreditnega portfelja. Proučevane banke so pri razkrivanju največji pomen dale kreditnemu, valutnemu, obrestnemu ter likvidnostnemu tveganju, zato se analiza osredotoči le na ta tveganja. Omenjena tveganja so tudi tveganja, ki so najbolj regulirana, saj morajo banke o njih periodično poročati Banki Slovenije.

Razkrivanje informacij o tveganjih v letnih poročilih slovenskih bank je potrebno razdeliti na dva dela, saj so banke poleg razkritij o izpostavljenosti različnim vrstam tveganj namenile veliko pozornosti tudi razkrivanju informacij o njihovem upravljanju. Vse proučevane banke so izpostavljenost likvidnostnemu, obrestnemu, valutnemu in kreditnemu tveganju predstavile v mersko izraženih enotah, kot to določajo MSRP ter Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (2005). Razkritja o upravljanju tveganj so nedvomno zelo pomembna, pri čemer je potrebno omeniti, da je upravljanje tveganj v vsaki banki urejeno z interno sprejetimi

politikami in strategijami kot to, preko Zakona o bančništvu in podzakonskih sklepov, določa Banka Slovenije. Za njihovo učinkovito izvajanje pa so v vsaki banki tudi natančno opredeljene odgovornosti in pristojnosti posameznih oddelkov oziroma bančnih uslužbencev. Razkrivanje politik in postopkov upravljanja s tveganji navajajo vse banke, ene bolj ene manj podrobno, vendar se pri tem še vedno pogosto opirajo na teoretično ali zakonsko osnovo. Lahko bi se reklo, da opisujejo neka splošna pravila ali standarde, ki naj bi veljali pri upravljanju s tveganji v bankah. S tem ni nič narobe, je pa res, da so za poslovno analizo posamezne banke pomembne podrobnejše in bolj specifične informacije, ki se nanašajo predvsem na vsako posamezno banko.

Večina bank se osredotoči le na zgoraj omenjena tveganja, vendar je pomembno opozoriti, da v zadnjem času na pomenu pridobivajo tudi druge vrste tveganj, še zlasti operativno tveganje, katerega proučevane banke sicer omenjajo v letnih poročilih, vendar se večina bank ne spušča v podrobnejšo analizo, ampak podajajo samo osnovno definicijo tega tveganja ter kratek opis njegovega upravljanja. S prihodom Basla II bodo morale slovenske banke, v letnih poročilih za poslovno leto 2007 razkriti tudi informacije o izpostavljenosti tej vrsti tveganja, zato bi lahko banke operativnemu tveganju namenile več pozornosti pri razkrivanju, namesto da čakajo na trenutek, ko bo to postalo zakonsko obvezno.

Razkrivanje informacij o bančnih tveganjih naj bi omogočilo večjo preglednost v poslovanju bank. S preходом na MSRP se je za banke že povečal obseg razkritij, ne samo na področju razkrivanja informacij o izpostavljenosti različnim bančnim tveganjem, ampak tudi na ostalih področjih bančnega poslovanja. Z uveljavitvijo tretjega stebra Basla II pa bodo tovrstna razkritja postala še bolj podrobna in celovita.

LITERATURA

1. Bessis Joel: Risk Management in banking. Chichester : John Wiley & Sons Inc., 2002. 792 str.
2. Čargo Aleksandra, Štajner Mojca: Minimalne zahteve za uvedbo IRB pristopa. Zbornik 9. strokovnega posvetovanja o bančništvu: Novi bančni standardi in ERM 2. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 2004, str. 89-105.
3. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
4. Festić Mejra: Pregled merjenja kreditnega tveganja. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 9, str. 6-11.
5. Glogovšek Jože, Beloglavec Sabina: Basel II, velikost in tržna usmerjenost banke. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu: Basel II. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 75-95.
6. Horvat Tatjana: Analiza poslovanja v letnem poročilu kot podlaga za ugotavljanje gospodarnosti podjetja. Revizor, Ljubljana, 16(2005), 3/4, str. 24-28.
7. Janevska Lidija: Tehnike za zmanjševanje kreditnega tveganja v Baslu II. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 5, str. 35-40.
8. Koch Timothy W.: Bank Management. Forth Worth : The Dryden Press, 2000. 968 str.
9. Krumberger Matej: Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu: Analiza bančnih tveganj. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 71-81.
10. Maldonado Dominguez Efren: Operativno tveganje v finančnih organizacijah. Zavarovalniški horizont. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, 2007, str. 45-62.
11. Mirza et al.: Wiley IFRS: International Financial Reporting Standards: Workbook and Guide, Hoboken (NY) : J. Wiley, 2006. 389 str.
12. Muhič Mateja: Spremljanje likvidnostnega tveganja v bankah. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu: Analiza bančnih tveganj. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 127-138.
13. Pollick Matej: Implementacija pravil Basel II. Bančni vestnik, Ljubljana, 56(2007), 4, str. 33-39.
14. Remšak Franc, Šuler Tatjana: Gibanje kapitalske ustreznosti bank v Sloveniji ter vpliv povezovanja bank na kapitalsko ustreznost bank in bančnega sistema. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=959>], julij 2001.
15. Rotovnik Tomaž: Javna razkritja v okviru tretjega stebra novega kapitalskega sporazuma in moralni hazard. Bančni vestnik, Ljubljana, 52(2003), 6, str. 38-44.
16. Rotovnik Tomaž: Proces nove evropske kapitalske ureditve in njene bistvene novosti. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004), 10, str. 43-47.
17. Rotovnik Tomaž: Merjenje operativnega tveganja s pomočjo scenarijev. Bančni vestnik, Ljubljana, 54(2005), 10, str. 36-40.

18. Rotovnik Tomaž: Notranje vodenje in prevzemanje tveganja. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006), 9, str. 45-47.
19. Rotovnik Tomaž: Proces izvajanja nadzora v novi evropski kapitalski ureditvi (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 56(2007), 1/2, str. 51-53.
20. Rotovnik Tomaž: Proces izvajanja nadzora v novi evropski kapitalski ureditvi (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 56(2007a), 3, str. 32-33.
21. Saunders Anthony: Financial Institutions Management. Boston : Irwin McGraw Hill, 2000. 742 str.
22. Skubic Tatjana: Ocenjevanje bank. Zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu: Analiza bančnih tveganj. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 139-152.
23. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 4, str. 40-46.
24. Sušnik Saša: Posledice uveljavitve novega Baselskega sporazuma za slovenske banke. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=540>], avgust 2001a.
25. Veršnik Čemas Nina: Enostavnejši načini obvladovanja obrestnega tveganja v bankah. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006), 6, str. 29-33.
26. Veršnik Čemas Nina: Varovanje pred obrestnim tveganjem. Bančni vestnik, Ljubljana, 55(2006a), 7/8, str. 46-49.

VIRI

1. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. Basel Committee on Banking Supervision. 333 str. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>], junij 2006.
2. Letno poročilo 2006. Banka Slovenije. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=2575>], maj 2007.
3. Letno poročilo 2006: Banka Koper. Koper : Banka Koper d.d., 2007. 160 str.
4. Letno poročilo 2006: Finančna skupina Probanke. Maribor : Probanka d.d., 2007, 163 str.
5. Letno poročilo Abanke Vipe d.d. za leto 2006. Ljubljana : Abanka Vipa d.d., 2007. 310 str.
6. Letno poročilo Banke Celje d.d. za leto 2006. Celje : Banka Celje d.d., 2007. 109 str.
7. Letno poročilo Deželne banke Slovenije d.d. za leto 2006. Ljubljana : Deželna banka Slovenije d.d., 2007. 160 str.
8. Letno poročilo skupine Nove KBM in letno poročilo Nove KBM d.d. za leto 2006. Maribor : NKBM d.d., 2007. 271 str.
9. Mednarodni računovodski standardi. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. 1357 str.
10. Minimalni standardi za dejavnost trgovanja v bankah in druge storitve, povezane z njimi. Banka Slovenije. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=382>], februar 2005.
11. Portal za pregled in ovrednotenje ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala. Banka Slovenije. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=2615>], junij 2007.
12. Principles for the Management of Credit Risk. Basel Committee on Banking Supervision. 26 str. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf?noframes=1>], september 2000.

13. Proces ocenjevanja tveganj. Banka Slovenije. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=2437>], februar 2007.
14. Sklep o določitvi začetka uporabe mednarodnih standardov računovodskega poročanja za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 15/2005).
15. Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 135/2006).
16. Sklep o izračunu kapitalne zahteve za kreditno tveganje po standardiziranemu pristopu za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007).
17. Sklep o izračunu kapitalne zahteve za operativno tveganje za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006).
18. Sklep o izračunu kapitalne zahteve za tržna tveganja za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 104/2007).
19. Sklep o minimalnih zahtevah za zagotavljanje ustrezne likvidnostne pozicije bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007, 55/2007, 83/2007).
20. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 67/2005, 97/2005).
21. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007).
22. Sklep o poslovnih knjigah in letnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 64/2005, 45/2006).
23. Sklep o razkritjih s strani bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 135/2006).
24. Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (Uradni list RS, št. 135/2006, 28/2007, 104/2007).
25. The New Basel Capital Accord: an explanatory note. Secretariat of the Basel Committee on Banking Supervision. 14 str. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf>], januar 2005.
26. Usmeritve o Procesu izvajanja nadzora v okviru drugega stebra (revizija CPO3). Committee of European Banking Supervisors. [URL: <http://www.bsi.si/library/includes/datoteka.asp?DatotekaId=2439>], januar 2006.
27. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 131/2006, 1/2008).
28. Zakon o Banki Slovenije (Uradni list RS, št. 58/2002, 85/2002, 39/2006).
29. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 42/2006, 60/2006, 26/2007, 33/2007, 67/2007, 100/2007).

SLOVARČEK

TUJ IZRAZ

ADVANCED MEASURED APPROACH
BASEL CAPITAL ACCORD
BASEL COMMITTEE ON BANKING SUPERVISION
BASIC INDICATOR APPROACH
COMMITTEE OF EUROPEAN BANKING SUPERVISORS
CREDIT ASSESSMENT
CREDIT CONCENTRATION
CREDIT RISK MITIGATION TECHNIQUES
EXPORT CREDIT AGENCY
EXPOSURE AT DEFAULT
EXTERNAL CREDIT ASSESSMENT INSTITUTION
FIRM SPECIFIC RISK

FORWARD
FUTURES
INADEQUATE MONITORING
INTEREST GAP ANALYSIS
INTERNAL CAPITAL ADEQUACY ASSESSMENT PROCESS
INTERNAL RATING-BASED APPROACH

LOSS GIVEN DEFAULT
NEW CAPITAL ACCORD
OUTSOURCING
PROBABILITY OF DEFAULT
REPRICING
REPRICING RISK

RISK ASSESSMENT PROCESS
RISK WEIGHT FUNCTION

STANDARDISED APPROACH
SUPERVISORY REVIEW PROCESS

SLOVENSKI PREVOD

napredni pristop
baselski kapitalski sporazum
Baselski odbor za bančni nadzor
enostavni pristop
Odbor evropskih bančnih nadzornikov
kreditna analiza
koncentracija kreditnega tveganja
tehniko za zmanjševanje kreditnega tveganja
izvozna agencija
izpostavljenost v primeru neplačila
zunanja bonitetna agencija
tveganje, ki je specifično za posamezno podjetje
terminski posel
terminska pogodba
nezadostna spremljava (danega posojila)
analiza obrestne vrzeli
proces ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala oziroma t.i. ICAAP proces
pristop, ki temelji na internih bonitetnih ocenah
izguba v primeru neplačila
novi kapitalski sporazum
najem zunanjih izvajalcev
verjetnost neplačila
ponovna določitev obrestne mere
tveganje zaradi ponovne določitve obrestne mere
proces ocenjevanja tveganj
funkcija za pretvorbo posameznih komponent tveganja v uteži
standardizirani pristop
proces izvajanja nadzora

SUPERVISORY REVIEW AND
EVALUATION PROCESS
SWAP
SYSTEMATIC RISK
YIELD CURVE RISK

proces nadzorniškega pregledovanja in
vrednotenja
zamenjava
sistematično tveganje
tveganje premika krivulje donosnosti